

ÇankayaGündemi

**Dünya'da ve Türkiye'de
Doğrudan Yabancı
Sermaye Yatırımları**

**Türkiye-AB İlişkileri:
2003 Strateji Belgesi ve
İlerleme Raporuna Göre
Gelenen Son Durum**

**Uluslararası
Mali Skandallar**

Yüksek Öğretimde Kalite

**Atatürk'ün Kazandırdığı
Temel Değerlerimizden
Bağımsızlık**

Türk Kimliği

**Üniversitelerimizde
Plastik Sanatlar**

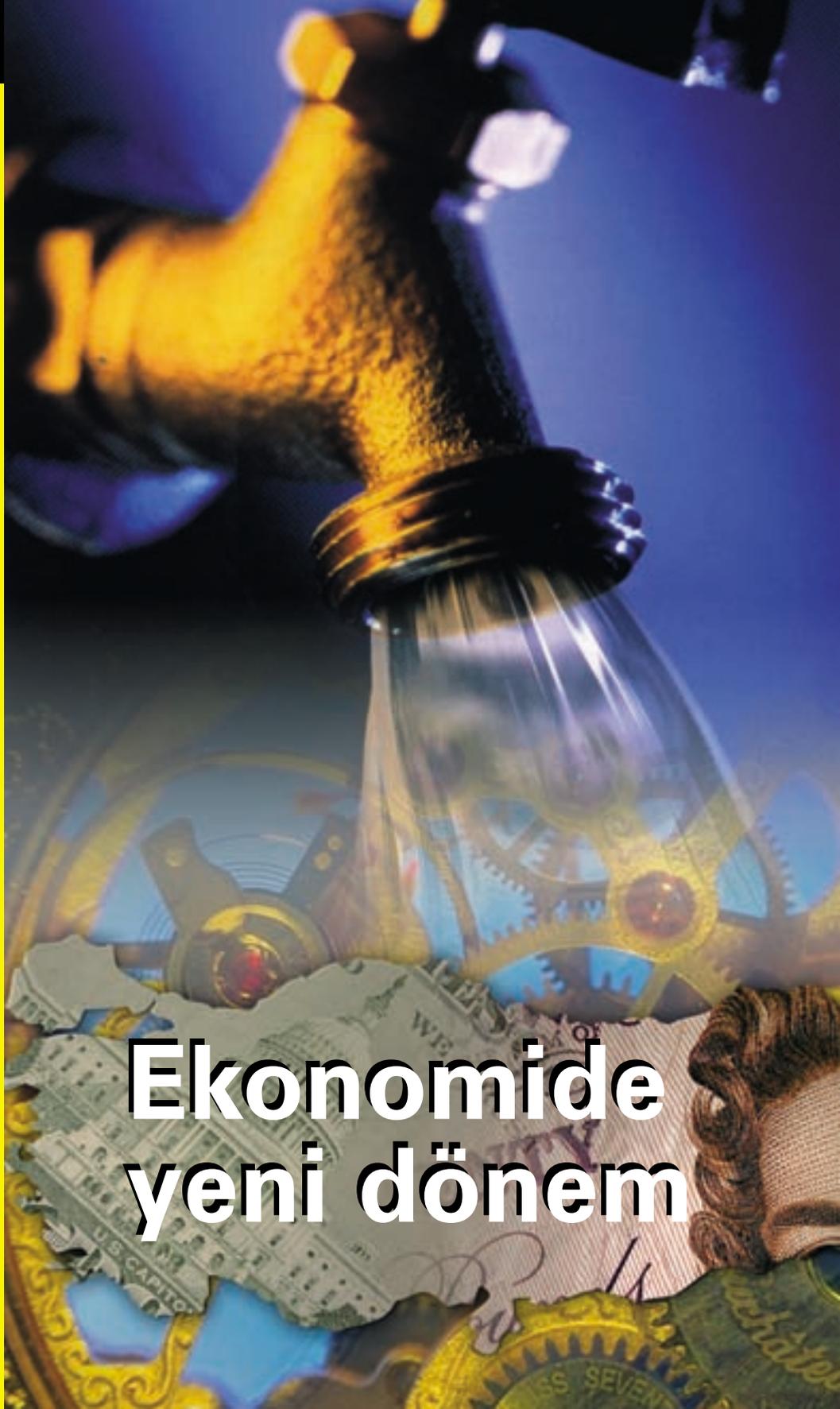
İngiliz Dili ve Edebiyatı

Matematik-Bilgisayar

Sporda Yeni Sezon

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

Ekonomide yeni dönem

ÇankayaGündemi

İçindekiler

Başyazı	2
Ekonomide Yeni Dönem ve Yapmamız Gerekenler	4
Dünya'da ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	6
Türkiye-AB İlişkileri: 2003 Strateji Belgesi ve İlerleme Raporuna Göre Gelenen Son Durum	9
Uluslararası Mali Skandallar ve Ceza Hukuku Yönünden İncelenmesi	13
Yüksek Öğretimde Kalite	16
Atatürk'ün Kazandırdığı Temel Değerlerimizden Bağımsızlık	21
Türk Kimliği- Kültür Tarihinin Kaynakları	24
Üniversitelerimizde Plastik Sanatlar	34
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü	35
Matematik-Bilgisayar Bölümü	36
Sporda Yeni Sezon	37

ÇankayaGündemi

Çankaya Üniversitesi adına Sahibi:
Rektör V. Prof. Dr. Ziya Aktaş

Editör
Yakup Sarıcan
ysarican@canakaya.edu.tr

Tasarım ve Baskı
Derin İletişim Hizmetleri

Çankaya Üniversitesi Rektörlüğü
Öğretmenler Cad. No: 14
06530 100. Yıl - Ankara
Tel: 0312 284 45 00
Faks: 0312 285 96 31
www.canakaya.edu.tr

Çankaya Üniversitesi
Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
tarafından hazırlanmıştır.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilerek kullanılabilir.
İmzalı yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.

Üç ayda bir yayımlanır.

Editörden...

Ekonomide Yeni Dönem

Yaşadığımız coğrafyanın en çok ekonomik kriz yaşayan ülkesi olan Türkiye nihayet şeytanın bacağını kırarak gibi görünüyor. Enflasyon düşmeye devam ediyor, 2005 yılı başında Yeni Liraya geçme hazırlıkları yapılıyor, ekonominin bir önceki patronu Kemal Derviş de uygulanan mevcut politikaların başarılı olduğunu dile getiriyor. Çankaya Gündemi, ekonomide son gelişmeler bağlamında Finansal

Forum Gazetesi Ankara Temsilcisi Cahit Uyanık'la ekonomide yeni dönem ve yapmamız gerekenleri, konuyla bağlantılı olarak Prof. Dr. Emin Çarıkçı ile dünyada ve Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ve Prof. Dr. Nahit Töre ile de Türkiye-AB ilişkileri bağlamında 2003 strateji belgesi ve ilerleme raporuna göre gelenen son durumu ele aldı.

Yüksek Öğretimde Kalite

Son dönemde hükümet ve YÖK arasında yaşananlar nedeniyle, üniversiteler ve yüksek öğretim sisteminin yeniden yapılanması, üniversiteye giriş sınav sisteminde yapılması planlanan değişiklikler ve benzeri konular medyada geniş yer aldı ve üniversitelerin gündemini oluşturdu. Fakat Çankaya Gündemi bu konuya yapılan tartışmaların dışında başka bir açıdan yaklaştı ve üniversitelerin içine bakarak öğretim kalitesini artırmak için neler yapılması gerektiği hususunda Prof. Dr. İsmail Tosun'un değerli görüşlerine yer verdi.

Biz Türkler kimiz?

Biz kimiz? Nereden geldik, nereye gidiyoruz? Tüm insanlık bu soruyu soruyor ve yanıtını arıyor. Öyleyse biz Türkler kimiz? Asyalı mıyız, Avrupalı mıyız? Şaman mıyız, Müslüman mıyız, laik miyiz? Yerleşik köylü müyüz, göçebe Türkmen mi? Fatih'in torunları mı, Ata'nın çocukları mı? İslamın kılıcı mı, Hristiyanlığın cezası mı? Osmanlı yetimi mi, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı mı? Fatih miyiz yoksa fethedilmişlerden mi? Savaşçı asker miyiz, barışçı siviller mi? Ordu muyuz, millet miyiz, ulus mu? Batılı mıyız, Batı'nın koruyucusu muyuz? Çağdaş toplum muyuz, tarihi bir köprü müyüz? Doğulu muyuz, Anadolu lu muyuz, Batılı mıyız? Çankaya Gündemi, bu soruların yanıtlarını Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'in değerli görüşlerine yer vererek aradı.

Yakup SARICAN
ysarican@canakaya.edu.tr

Merhaba

Çankaya Üniversitesi'nde göreve başladığım bu dönem, 2003-2004 Ders Yılı'nın Güz Döneminde, ben hepinize, öğrencisi, öğretim üyesi ve idari personeli ile Çankaya Üniversitesi ailesinin tüm bireyelerine ve öğrencilerimizin velilerine, yakınlarına yürekten bir 'merhaba' ile sözlerime başlamak istiyorum. Aranızda bulunmaktan gerçekten mutluyum.

Çankaya sözcüğü ile Cumhuriyetimizin kurulduğu o ilk yıllar ve yüce Atatürk hep çağrışım yapar bende. O heyecanlı, umut dolu, çok çalıştığımız yıllar ve ardından 80. yıl. Bütün bu gelişmelerde Çankaya'nın yeri ve önemi hiç inkar edilemez. İşte bu nedenle, Çankaya adını taşıyan Üniversitemizin de haklı bir gurura hakkı olduğunu düşünüyorum. Bunun yanında ağır bir sorumluluğumuz da var. Bu isme layık olabilmek, Ulu Önder Atatürk'ün ilke ve inkılapları ışığında, demokratik ve laik bir Cumhuriyet Üniversitesi olabilmek

için hazırlıktan, önlisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde sürdürdüğümüz eğitim-öğretimin kalitesini korumak, yükseltmek; sadece Türkiyemizde değil, bölgemizde ve Avrupa'da saygın bir konuma gelebilmek, temel amacımızdır.

Sevgili Öğrenciler, günümüzün geçim zorlukları içindeki ailelerinizin sizi okutabilmek için ne denli fedakarlıklara katlandığının bilincinde olun, zamanınızı çok iyi değerlendirin, konunuzda iyi bir mühendis, idareci, bilim adamı ve hukukçu olmanın yanında ve en az onun kadar önemli olan şey, iyi bir vatandaş olmayı öğrenmek, ona da özen göstermektir.

Değerli Öğretim Üyelerimiz ve Yardımcılarımız, Üniversitemize gelen gençlerimizin ışıltılı beyinlerini yoğurup onları her alanda geleceğin mutlu ve başarılı bireyleri olarak yaratmada çok büyük sorumluluğunuz var. İçinde bulunduğumuz koşulları en iyi ve en etkin bir şekilde değerlendirip; bildiklerimizi, deneyimlerimizi bu genç beyinlere aktarma ve onları hayata hazırlama görevimizde hepinize yürekten başarılar dilerim.

Mütevelli Heyet Üyelerimiz ve İdari Personelimiz, Üniversitemizin başarısının karşılıklı bir güven ve dayanışma ortamında sizlerin de öğretim elemanlarımıza destek ve katkılarınız ile gerçekleşebileceğinden benim hiç kuşku yok. Bu yakınlığın kurulup sürdürülmesinin Üniversitemizin başarısının en temel koşullarından biri olduğunu düşünüyorum.

Ve nihayet, siz Veliler, Anneler ve Babalar, çocuklarınızı bize emanet ederek bize güveninizi kanıtladınız. Bu güvene layık olabilmek için gereken önemi ve titizliği Çankaya Üniversitesi'nin öğretim üyeleri, yöneticileri ve idari personeli ile hepimizin gösterdiğine, daha da iyiye gidebilmek için elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığımız ve çalışacağımıza inanın. Siz ve ülkemiz buna layıksınız.

Tüm dünyada etkisini ve önemini giderek hızla artıran bilgi çağı ve bilgi toplumu oluşumunun en temel ögesi insan ve onun eğitimidir. Bu bakımdan biz Çankaya Üniversitelerimiz olarak yaptığımız görevin ülkemiz ve halkımız için ne denli önemli ve değerli olduğunun bilincindeyiz. Bu ağır sorumluluğun hakkını vermenin en temel ödevimiz olduğuna inanıyoruz.

Sevgili Öğrencilerimiz, Öğretim Elemanlarımız, İdari Personelimiz, bu vesile ile Şeker Bayramınızı ve ardından gelen yeni yılınızı kutlar, hepinize sağlık ve esenlikler, başarı dolu günler ve yıllar dilerim.

Sevgi ve saygılarımla.

Prof. Dr. Ziya AKTAŞ
Rektör Vekili

Ekonomide yeni dönem

- Ekonomide Yeni Dönem ve Yapmamız Gerekenler
- Dünya'da ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
- Türkiye-AB İlişkileri: 2003 Strateji Belgesi ve İlerleme Raporu'na Göre Geline Son Durum

Ekonomide Yeni Dönem ve Yapmamız Gerekenler

Cahit Uyanık
Finansal Forum Gazetesi
Ankara Temsilcisi

Daha bundan 5 - 6 yıl önce Türkiye'de her 24 Ocak günü, gazeteler 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Tedbirleri'nin uzun uzadıya anlatıldığı yazılarla dolu olurdu. Çeyrek yüzyıllık ömrünü tamamlamamış olan bu kararlar şimdilerde iyice unutuldu. Önce 5 Nisan 1994 Kararları'nı hafızalarımızda ön plana çektik, daha sonra da 9 Aralık 1999'da açıklanan kur çapası sistemini... Bütün bunlardan önemlisi de 21 Şubat 2001'de kurun dalgalanmaya bırakılmasının ne anlama geldiğini, Türkiye ekonomisini nerelere götürebileceğini içinde yaşayıp öğrenme sürecindeyiz. Bu ekonomik krizler ve ona panzehir olsun diye açıklanan istikrar tedbirleri manzumesine 1988, 1992, 1997, Uzakdoğu Krizi (1997), Rusya Krizi (1998), 2000 yılı Kasım krizcikleri de dahil değil. 2003 sonu itibarıyla bir fotoğrafı çekilebilse ekonomimizin hal-i pür melali aynen şöyle olacaktır: Kriz sarhoşu bir dengesizlik içerisinde, yönünü bulmaya çabalayan bir adamın, karanlık bir tünelden hayli uzaktaki ışığa doğru yürüyüşü...

Türkiye ekonomisi acaba bu hale nasıl ve neden geldi? Yıllar önce, henüz 2001 Krizi'nin yaşanmadığı günlerde devlette zorlu görevler yürütmüş bir üst düzey bürokratla yaptığım görüşmede bunun birkaç sebebini şöyle sıralamıştı: Güneydoğu'daki terörle mücadele masrafları, Körfez Krizi sonrasında Türkiye'nin büyük bir dış ticaret ortağını kaybetmesi, 1980'li yıllar boyunca devlette denetim sistemini ortadan kaldıran çabalar sonucu oluşan israf ve yolsuzluklar, ülkenin koalisyon iktidarları tarafından kötü yönetilmeye başlanması. O bürokrata göre 1990 - 2000 yılları arasında Türkiye'nin hesaplanabilen ekonomik kaybı 100 milyar doları geçiyordu. Sohbetin hemen ardından patlak veren 2001 Krizi sonrasında bu faturaya bankacılık sistemindeki büyük yolsuzluklar ve kamu bankalarının kanını iliğini emen görev zararları kabusu da eklendi. Türkiye'nin şu anda içinde bulunduğu borç çevirme probleminin büyük bölümü, bankacılık operasyonu sonucunda ihraç edilen kağıtlardan kaynaklanıyor. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) en yeni raporuna göre, bankacılık sektörünü yeniden yapılandırmanın toplam maliyeti 47.2 milyar dolar. Buna, yazı kaleme alındığı gün açıklanan 9 katrilyonluk liralık yani 6 milyar dolarlık İmar Bankası maliyeti eklendiğinde, fatura 53 milyar doları geçmiş olacak. Türkiye'nin son ekonomik krizde tüm alanlardaki ekonomik kaybı ise bazı uzmanlara göre 150 milyar doları buluyor. Karmaşık kayıp hesaplarının yansımaları ise Türkiye'nin içinde bulunduğu büyük borç sarmalı şeklinde karşımıza

çıkıyor. Türkiye, nereden bakılırsa bakılsın önümüzdeki 5 - 6 yılı bu borçları temizleyerek geçirmek zorunda. Bu yapılmazsa, ülkenin kredi değerliliği düzelmeyecek ve uluslararası finans sisteminin sunduğu cazip dış borçlanma olanaklarından yararlanmak mümkün olmayacak.

Peki bu iş nasıl başarılacak? Türkiye gibi ağır dış borç yükü ve sorunlu kamu finansmanı şartları altında bulunan ülkeler için geliştirilmiş en basit takip aracı faiz dışı fazla. Kolay bir benzetme yapmak gerekirse faiz dışı fazla; otomobil sürerken sağ ayna kontrolüne benziyor. Herkes için basit ama etkili bir denetim aracı. Türkiye'de son zamanlarda faiz dışı fazlaya karşı bir hassasiyet, deyim yerindeyse 'allerji' oluşmuş durumda. Sanki koskoca dünyada, bu rasyonun sadece Türkiye'nin başına çorap örmek için icat edildiği gibi bir hava estirilmeye çalışılıyor. Neredeyse köy kahvelerindeki gündelik ekonomi sohbetlerinde bile faiz dışı fazla pek hayırla anılmıyor. Oysa gerçek öyle değil. Sözelimi; sık sık ekonomik yapısı Türkiye'ye çok benzetilen ve gelişmişler trenine çoktan atlamış bulunan İtalya'da bile faiz dışı fazla önemli bir rasyo olarak hala izleniyor. Benzer şekilde Yunanistan, Belçika, İrlanda gibi AB üyesi ülkelerde de faiz dışı fazla dikkatle ele alınıyor. Çünkü mali disiplinin bozulması demek, Avrupa Birliği için Avrupa Para Sistemi'nin bozulması anlamına geliyor. Anlayacağınız AB'ye üye olsak bile bu faiz dışı fazla derdinden kurtulacağımız yok.

Balkanlar ve Ortadoğu'nun en krizkolluk ülkesi Türkiye'nin klasik tartışma konularından birisi de Uluslararası Para Fonu. Acaba Türkiye'yi krize IMF mi soktu? Bizi yüzlerce milyar dolarlık iç ve dış borç stoku altına bu kurum mu iteledi, yoksa kendi yöneticilerimiz mi beceriksiz ve basiretsiz? IMF, Türkiye'nin krizden çıkmasını istemiyor mu? Bu sorular hepimizin kafasını meşgul edip duruyor. Cevabı ise Nasreddin Hoca fıkrasındaki gibi verilebilir: Sen de haklısın, sen de haklısın... IMF'nin, 1997 yılında imzalanan ve mali boyut içermeyen Yakın İzleme Anlaşması sırasında Türkiye'ye ısrarla Para Kurulu sistemine geçişi önerdiği ve başarılı misal olarak da Arjantin'i önerdiğini unutmamak. Aynı baskıların 1999 yılında da yapıldığını ve orta yol olarak çapalı kurda buluşulduğunu hafızalarımızı tazeleyerek hatırlayabiliriz. Para Kurulu sistemi Arjantin'i, çapalı kur ise Türkiye'yi krize soktu. Demek ki IMF bu noktada yanıldı. Belki bunun içindir ki, günahına girdiği Arjantin ve Türkiye'ye karşı son derece müsamahakar davranıyor. Kredi taleplerini iki etmiyor. Geçen Mayıs ayında Türkiye'ye gelen IMF Başkan Yardımcısı Anne Krueger, son yıllarda dünyada meydana gelen ekonomik krizleri ayrıntısıyla araştırdıklarını ve bunlardan birisi hariç

hepsinin mali sistem kaynaklı olduğunu söylemişti. Yani Krueger, Arjantin ve Türkiye'deki krizlerin mali sistemden kaynaklandığını üstü kapalı kabul etmişti. Elbette bu analiz, kendi yaptıkları hataların da bir itirafı niteliğindedir. Ama bundan çıkarılması gereken ders ise şuydu: Türkiye, mali sistemini adam etmedikçe IMF'nin elinden kurtulamaz. IMF'yi kapının önüne koyabilirsiniz ama bir süre sonra yaldızlı davetiye göndermek zorunda kalabilirsiniz.

Nasreddin Hoca'nın diğer tarafa söylediği 'Sen de haklısın' sözünün arka planında ise Türkiye'nin 1987 yılından bu yana çok kötü yönetilmesi yatıyor. Vergi toplamak yerine borçlanmak, dış borçlanmayı kolaylaştırmak için kambiyo rejimini çok erken libere etmek, kolay vaatlerde bulunan siyasetçilere dur diyecek mekanizmaların kurulmaması, var olmayan kaynakların dağıtılmasının işçi dostluğu, işveren ahbablığı, köylü akrabalığı gibi paketlenerek tüm topluma sunulması, ahbab-çavuş kapitalizmi ile siyasi partileri finanse etmeye çalışmak, işsizlikle mücadele yerine devleti İş Bulma Kurumu'na çevirmek gibi onlarca idareci suçu, IMF'nin kapısında sabahlamamızın en önemli sebepleri. Ne yazık ki, bu işleri yapan idarecileri, oyları ile işbaşına getirenler ise biz seçmenler. Aslında IMF'yi biz, bizatihi kendimiz başımıza getirip oturttuk, borçlandık. Şimdi IMF'nin borçlarını tahsil edebilmek için ortaya attığı yapısal reform dizisini kabullenmek zorundayız. Sırf kolaycılık yaptığımız için, sırf kendi kendimizi disipline edemediğimiz için bu haldeyiz. O kadar mahcubuz ki, bizi hatalı yollara sürükleyen IMF'nin yüzüne bunu söyleyemiyoruz bile... Önümüzdeki yıllarda da IMF'den kurtuluş pek kolay değil. Her hatamızı söyleyip gereğini yerine getirmemizi isteyecekler. Yapmıyor muyuz? Hoopp, yükselecek faizler, zorlaşacak dış borçlanma... Anlayacağınız IMF'yi yerli yerinde, haddi haddinde tutmak bizim elimizde.

Türkiye'nin önümüzdeki yıllardan itibaren alışması gereken bir başka dış takip odağı ise AB. Eğer önümüzdeki yıl sonunda müzakerelere başlama kararı çıkarsa, Türkiye ekonomisi deyim yerindeyse tam bir check-up'a girecek. Bu öyle bir süreç ki IMF ile ilişkilere pek benzemeyecek. IMF, önünde sonunda bir finans kurumu olduğu için reel ekonomiyle ilgisi sınırlı kalıyor. AB ise Türkiye'deki reel boyutla doğrudan ilgili. Çünkü yapısı gereği sektörel ve bölgesel bazda teşvik sistemleri uygulayan AB, adeta Türkiye ekonomisinin tüm tahlillerini gözden geçirecek. Belki bazı reçeteler yazıp önümüze koyacak. İşte o zaman, daha çok yaygara çıkarabileceğiz. IMF'nin 'Şu kanunu, şu yönetmeliği çıkartın' talepleri, çok hafif kalabilecek.

Belki AB, Türkiye'nin bazı sektörlerden elini eteğini çekmesini bile isteyebilecek. Şu anda NewYork - Washington Hattı'nda kaderi değiştirilen ekonomik gidişatımıza, Brüksel daha çok müdahil olabilecek. Ama bütün bu tabloda değişmeyen tek şeyin, bizim ne yapmak istediğimiz konusundaki düşüncelerimizin karışıklığı olacak gibi görünüyor. Biz hata yaptıkça, çelişkiye düştükçe, kafası karışık bir görüntü çizdikçe, sokaktaki adamın deyişiyle 'eloğlunun eli kuvvetlenecek.'

Bir başka fıkrada olduğu gibi; tek gözlü iktisatçıların ülkesi olsa idik belki de herşey toz pembe görünecekti. Oysa yaşam gibi ekonomi de çok boyutlu. Türkiye, 1996 yılındaki Gümrük Birliği'ne girişle başlayan bir süreçte hızla dış dünyaya entegre oluyor. Şu ana kadar yaşadığımız süreç, bu bütünleşmenin hemen hemen tüm boyutlarının olumsuzluğunu ortaya çıkarttı. Kesif bir borç batağına girdik, dünya ticaretinden istediğimiz payı alamadık, insanlarımızı mutlu edecek günlük ekonomik ortamı yaratamadık. Ama aynı süreç, bu sorunları nasıl aşabileceğimiz konusunda yol ve yöntemleri kabullenmemizi de beraberinde getirdi. Merkez Bankası özerkliği Türkiye için hayaldi; başarılı. Kamu borçlanmalarının bir yasa ile disipline edilmesi düşünülemezdi; yapıldı. Arka arkaya 21 bankaya el konulacağı söylense kimse inanmazdı; cesaretle başarılı. Siyasetçilerin birçok yetkilerini üst kurullara devredeceği söylense pek hayra yorulmazdı; bu eşik geçilebildi. Örnekler daha uzatılabilir ama bütün bunlar ciddi bedeller ödenerek gerçekleştirilebildi. Oysa Türkiye, bütün bunları sıfıra yakın bedel ödeyerek, daha sorun tespit edilir edilmez hayata geçirebilecek kapasiteye sahip bir ülke. Türkiye'nin sorun tespit ve çözüm yöntemlerini geliştirmesinde sonsuz yarar var.

Aslında Türkiye'nin bundan sonraki yol haritası da belli. Düşük enflasyon ortamında, devleti yeniden yapılandırıp eğitim ve sağlık yatırımlarına önem vererek, genç nüfusuna özel sektörde yeni iş alanları açarak, istikrarlı bir büyüme sağlayarak dünya rekabet arenasında iyi bir yer kapıp bunu korumaya çalışmak. Bunun için de ne gerekiyorsa yapmak. Türkiye'nin yaptığı hatalar sonucu Birleşmiş Milletler İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde giderek gerilediğini unutmayalım. Ekonominin piyasalar için değil, bizatihi insanlar için iyiye gitmesi gerektiğini öğrenmeliyiz. İyiye gidişin izlendiği dataların ise borsa endeksi, döviz kuru düzeyi değil; işsizlik oranındaki iyileşme, hane halkı gelirlerinin artması, kapasite kullanım oranlarında istikrarlı yükseliş, ihracatın sağlıklı gelişim çizgisine oturması gibi şimdilerde pek önemsemediğimiz yollardan geçtiğini anlamalıyız.

Dünya'da ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Prof. Dr. Emin ÇARIKCI
Çankaya Üniversitesi
İİBF Öğretim Üyesi

"Uluslararası Yatırım" veya "Yabancı Sermaye Yatırımı"; bir ülkede yerleşik kişi veya kuruluşların ülke sınırlarının dışında servet edinmeleri şeklinde tanımlanabilir. Yabancıların tahvil ve hisse senedi gibi menkul değerlere yaptığı yatırımlara "Mali Yatırım" yada "Uluslararası Portföy Yatırımı" denir. Yabancıların bina, fabrika, arazi, üretim tesisi gibi fiziki değerler edinmesi ise "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları"nı oluşturur. Yabancı sermaye çeşitleri arasında en istikrarlı ve risk derecesi en az olan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır. En riskli ve istikrarsız sermaye girişi ise portföy yatırımlarıdır (sıcak paradır). Risk derecesi orta düzeyde olan yatırımlar ise dış yardım ve ticari kredilerdir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının faydaları nelerdir?

Bir ülkenin ekonomik kalkınmasında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının rolü çok çeşitlidir. Bunlar; iç ve dış tasarruf açığını azaltır. Genellikle gelişmiş ülkelerin iç tasarruf oranı düşük, dış tasarruf (dış kaynak) imkanı ise yok denecek kadar az olduğu için yeterli ve gerekli yatırımlar yapılamamaktadır. Mesela, birkaç yıldır Türkiye enerji darboğazı çekmektedir. Sebebi ise bu sektör yatırımları için ne devletin ne de özel sektörümüzün yeterli kaynağı yoktur. Eğer Türkiye uluslararası tahkimi 5-10 yıl önce çıkartmış ve bürokratik engelleri de asgari düzeye indirebilmiş olsa idi, son beş yılda yapılması gereken en az 20 milyar dolarlık enerji yatırımını doğrudan yabancı sermaye ile karşılayabilir ve Türkiye de enerji sıkıntısı ile karşılaşmazdı.

- Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, bir ülkeye mal ve hizmet üretimi için geldiğinden, teknoloji transferi ve istihdam artışı sağlar.

- Mal ve hizmet üretimine katkıda bulunarak, katma değeri artırmak suretiyle vergi gelirlerinin de artmasını sağlar.

- Bu yatırımlar yüksek teknoloji ve yönetim bilgisini getirerek işgücü verimliliğini ve mal ve hizmet üretiminde kalitenin artmasına katkıda bulunur.

- İhracatı artırarak döviz kazancı sağlar veya iç piyasaya

için üretim yaparak ithalat ihtiyacını azaltarak döviz tasarrufu sağlar.

- İşletmecilik ile iç ve dış pazarlamanın gelişmesine çok önemli katkıda bulunur.

- Ülke ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde çok önemli bir ekonomi politikası aracı haline gelmiştir. Çünkü doğrudan yabancı sermayeler üretimlerin önemli bir bölümünü yurt dışına ihraç etmektedir. Onun için doğrudan yabancı sermaye yatırımları çekmede ülkeler arasında büyük bir rekabet vardır.

Doğrudan yabancı sermaye ucuz işçiyi sömürür, ülkenin siyasi ve ekonomik hayatına hakim olur mu?

Bu sorunun cevabı, gerek sağ ve gerekse sol kesimlerde 1980 yılına kadar evet idi ve yanlıştı. Çünkü araştırmacılar gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerdeki 8-10 misline varan ücret farklarından giderek doğrudan yabancı sermayenin gelişmiş ülkelerdeki işçileri sömürdüğü kanaatine varıyorlardı. Oysa doğrudan yabancı sermayenin gittiği gelişmiş ülkelerde yabancıların sahip olduğu işletmelerdeki işçi ücretlerinin yerli işletmelerdeki işçi ücretlerinden yüzde 50-100 arasında daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bir ülkenin toplam sermaye birikimi içinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının payı, özellikle gelişmiş ülkelerde yüzde 1'in bile altında olduğu için ülkenin siyasi ve ekonomik hayatına hakim olduğu yanlıştır. Tablo-1'de görüldüğü gibi gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri son yıllarda çok büyük doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmişlerdir. 1980 yılında yaklaşık 700 milyar dolar olan dünyadaki doğrudan yabancı sermaye yatırımı stoku, milyar dolar olarak, 1990'da 2 trilyon dolara, 1995'te 3.3 trilyona, 2000'de 6.2 trilyona, 2002'de de 7.1 trilyon dolar'a fırlamış olmasına rağmen, bu tür yatırımlar daha çok gelişmiş (sanayileşmiş) ülkelerin kendi aralarında yapılmıştır.

1986-1990 döneminde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında yüzde 23, 1991-1995 döneminde yüzde 21 artış, 1996-2000 döneminde de yüzde 41 artış sağlanmıştır. Ancak 2000 yılından 2002 yılına dünyadaki toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında yüzde 53'lük bir azalma varken, bu azalışlar gelişmiş ülkelerde yüzde 59, gelişmekte olan ülkelerde ise sadece yüzde 34'tür. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinde ise az da olsa bir artış vardır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının azalmasına etki eden başlıca faktörler ise; son iki yılda dünya ölçeğinde, özellikle gelişmiş ülkelerde büyüme hızındaki gerilemeler, sermaye piyasalarındaki dalgalanmalar sonucu şirket karlılıklarının azalması, özelleştirme fırsatlarının ve şirket evliliklerinin azalmasıdır.

2002 yılı itibari ile toplam doğrudan yabancı sermaye stokunun yüzde 64.5'i gelişmiş ülkelerde, yüzde 32.9'u gelişmekte olan ülkelerde, yüzde 2.6'sı da Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ndedir. Toplam stokta AB'nin payı ise yüzde 37'dir. En çok doğrudan yabancı sermaye yatırımı stoku payına sahip olan ülkeler ise; parentez içinde milyar dolar

TABLO-1, BÖLGELERE VE BAZI ÜLKELERE GİDEN DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE (DYS) YATIRIMLARI, 1991-2002 (Milyar Dolar)

Bölgeler ve Ülkeler	1991-1996 (Yıllık Ortalama)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002 Toplam STOK
DÜNYA (TOPLAM)	254.3	481.9	686.0	1 079.1	1 393.0	823.8	651.2	7 122.5
GELİŞMİŞ ÜLKELER	154.6	269.7	472.3	824.6	1 120.5	589.4	460.3	4 595.0
- Avrupa Birliği (AB)	87.6	127.9	250.0	475.5	684.0	389.4	374.4	2 624.0
- Kuzey Amerika	53.4	114.9	197.2	308.1	380.8	172.8	50.6	1 572.6
GELİŞEN ÜLKELER	91.5	193.2	191.3	229.3	246.1	209.4	162.2	2 339.6
- Güney Doğu Asya	56.2	10.1	90.1	105.3	138.7	97.6	88.6	1 305.0
- Latin Amerika	27.1	73.3	82.0	108.3	95.4	83.7	56.0	762.2
MDAÜ ÜLKELERİ (1)	8.2	19.0	22.5	25.2	26.4	25.1	28.7	188.0
BAŞLICA DYS YATIRIMI ÇEKEN ÜLKELER (Milyar Dolar)								
ABD	46.8	103.4	174.4	283.4	314.0	144.0	30.0	1 351.1
İngiltere	16.5	33.2	74.3	84.2	130.4	62.0	25.0	638.6
Almanya	4.8	12.2	24.6	55.8	203.1	33.9	38.0	451.6
Fransa	18.5	23.2	31.0	46.6	43.3	55.2	51.5	401.3
Belçika-Lüksemburg	10.8	12.0	12.7	119.7	88.8	88.2	143.9	381.8
Hollanda	9.1	11.3	37.0	41.2	60.3	51.3	29.2	314.6
Kanada	6.6	11.5	22.8	24.7	66.8	28.8	20.6	221.5
İspanya	9.5	7.7	11.8	15.8	37.5	28.0	21.2	211.8
İrlanda	1.5	2.7	8.6	18.5	26.5	15.7	19.0	157.3
İtalya	3.3	3.7	2.6	6.9	13.4	14.9	15.6	126.5
İsveç	6.1	11.0	19.8	60.9	23.2	11.8	11.1	110.5
Çin	25.5	44.2	43.8	40.3	40.8	46.9	52.7	448.0
Hong Kong	6.1	11.4	14.8	24.6	61.9	23.8	13.7	433.1
Singapur	6.9	13.5	7.6	13.3	12.5	11.0	7.7	124.1
Japonya	0.9	3.2	3.2	12.7	8.3	6.2	9.3	59.6
Güney Kore	1.2	2.9	5.4	9.3	9.3	3.5	2.0	43.7
Brezilya	3.6	19.0	28.9	28.6	32.8	22.5	16.6	236.0
Meksika	7.4	14.2	12.2	12.9	15.5	25.3	13.6	154.0
Arjantin	4.3	9.2	7.3	24.0	11.3	3.2	1.0	77.0
Polonya	2.1	4.9	6.4	7.3	9.3	5.7	4.1	45.2
Çek Cumhuriyeti	1.2	1.8	3.7	6.3	5.0	5.6	9.3	38.5
Macaristan	2.2	2.2	2.0	2.0	1.7	2.4	0.9	24.4
Rusya Federasyonu	1.5	4.7	2.8	3.3	2.7	2.5	2.4	22.6
Kazakistan	0.8	1.3	1.2	1.5	1.3	2.8	2.6	15.4
Türkiye	0.8	0.8	0.9	0.8	1.0	3.3	1.0	18.6

(1) MDAÜ Ülkeleri: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (Balkanlar, Rusya ve Baltık Ülkeleri dahil).

NOT : 2000 ve 2002 yıllarında en çok DYS yatırımı yapan ülkeler ise; sırasıyla, milyar dolar olarak, İngiltere 250 ve 40, Fransa 177 ve 63, ABD 143 ve 120, Belçika- Lüksemburg 86 ve 167, Hollanda 74 ve 26, Hong Kong 59 ve 18, Almanya 57 ve 25, İspanya 56 ve 19, Kanada 47 ve 49, İsviçre 45 ve 12, İsveç 41 ve 11, Japonya 32 ve 31, Danimarka 25 ve 5, Finlandiya 23 ve 10, İtalya 12 ve 17, Portekiz 8 ve 4, İrlanda 5 ve 3 milyar dolardır.

Kaynak : UN-UNCTAD, World Investment Report 2003, New York, Eylül 2003.

olarak, ABD yüzde 19 (1351), İngiltere yüzde 9 (639), Almanya yüzde 6.4 (452), Çin yüzde 6.3 (448), Hong Kong yüzde 6,2 (433), Fransa yüzde 5.6 (401), Belçika- Lüksemburg yüzde 5.4 (382), Hollanda yüzde 4.4 (315), Brezilya yüzde 3.3 (236), Kanada yüzde 3.1 (222), İspanya yüzde 3 (212), İrlanda yüzde 2.2 (157), Türkiye'nin payı ise yüzde 0.3 (binde 3) ile 18.6 milyar dolardır. Toplam üretim (GSMH) yönünden Türkiye'nin Dünya ekonomisinin büyüklüğü 20. sırada, nüfus yönünden 15. sırada olmasına rağmen, Dünya doğrudan yabancı sermaye stokunda binde üçlük bir paya sahip olması düşündürücüdür. Yıllık bir milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye ile Türkiye 2000 yılındaki toplam doğrudan yabancı sermayenin 1393'te 1'ini, 2002 yılında 651'de 1'inin çekebilmiştir. Diğer önemli bir nokta da, 2002 yılında İrlanda'ya giden 19 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermayeyi Türkiye 40 yılda çekebilmiştir. 2002'de Çin'e giren doğrudan yabancı sermaye yatırımı 52.7 milyar dolar olup, Türkiye'ye son 40 yılda giren doğrudan yabancı sermaye yatırımı ise sadece 18.6 milyar olduğuna göre, bu miktar Çin'e yaklaşık sadece 4 ayda giren doğrudan yabancı sermaye yatırımına eşittir. Toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımları stokunun toplam üretim dediğimiz GSYİH'ye oranında dünya ortalaması yüzde 22.3 iken, bu oran gelişmiş ülkelerde yüzde 31.4 (AB'de yüzde 31.4), gelişmekte olan ülkelerde yüzde 36, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinde yüzde 20.8, Uzak Doğu Ülkelerinde de yüzde 37.9'dur. Ülkeler bazında ise bu oran, yüzde olarak Hong Kong 266, İrlanda 129, Hollanda 75, Kazakistan 63, Çek Cumhuriyeti 55, Brezilya 52, İngiltere 41, Çin 36, Fransa 28, İspanya 32, Kanada 30, Almanya 23, Romanya ve Polonya 24'er, ABD 13 ve Türkiye'de ise sadece 10.2'dir.

Birleşmiş Milletler Eylül 2003 Dünya Yatırım Raporu'na göre (s. 9-10), 1999-2001 döneminde doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekme cazibesi ve performansı bakımından Belçika-Lüksemburg 1'nci, İrlanda 4'üncü, Kazakistan 15'inci, Bulgaristan 25'inci, Azerbaycan 38'inci, Brezilya

37'nci, İspanya 41'inci, Polonya 47'nci, Rusya 75'inci, Mısır 110'uncu, Türkiye ise 112'nci sırada yer almaktadır. Bu değerlendirmede yatırım iklimi veya ortamı, ekonomik ve politik istikrar, altyapı ve tabii kaynakların yeterliliği, özelleştirme imkanları, doğrudan yabancı sermaye için verilen teşvikler gibi faktörler göz önünde bulundurulmuştur.

Türkiye doğrudan yabancı sermaye çekmede neden başarısızdır?

Türkiye mevcut potansiyeline göre dünyada en az doğrudan yabancı sermaye çeken bir ülkedir. 1999 ortalarında 57'nci Hükümet kurulduğu zaman Türkiye ekonomisinin geleceği ve yeni hükümetin ekonomi politikalarının ne olacağı konusunda bilgi edinmek üzere beş yabancı uluslararası finans kurumu yöneticisi ziyaretime gelmişti. Bu yabancı yatırımcılara göre, uluslararası tahkimi kabul etmemize rağmen, Türkiye'ye doğrudan yabancı sermaye yatırımının gelmeyeceği ve bunun başlıca sebeplerini ise;

- Türkiye'de siyasi istikrarın henüz yerleşmediği ve koalisyon hükümetlerini riskli bulmaları,
- Ekonomik istikrarın en önemli göstergesi olan yıllık enflasyon hızının tek haneli rakamlara ne zaman ineceği ve bu seviyede kalıp kalmayacağı belli olmaması,
- Türkiye'de kayıt dışı ekonominin yüzde ellilere yaklaşması ve bu durumun doğrudan yabancı sermaye yatırımı açısından haksız rekabet ortaya çıkarması,
- Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne göre, Türkiye'de ekonomik ve siyasi istikrarsızlığa ilaveten, sendikali işgücü maliyetinin 4-5 kat daha yüksek olması,
- Diğer ülkelere göre, Türkiye'de Kurumlar Vergisi oranlarının ve enerji maliyetlerinin çok yüksek olması,
- Özelleştirme uygulamaları ve mevzuatında yabancılara yüzde 51'in üzerinde satışların engellenmesi,
- Türkiye'de bir yatırıma başlamak için bürokratik engeller sonucu birkaç yılın boşa geçmesi ve yatırıma başlandıktan sonra da en az 50 yerden izin ve imza alınması olarak sıraladılar.

Türkiye-AB İlişkileri: 2003 Strateji Belgesi ve İlerleme Raporu'na Göre Gelenen Son Durum

AB Komisyonu Türkiye ile ilgili ilk İlerleme Raporunu Ekim 1998'de hazırladı. Bu raporların sonuncusu 5 Kasım tarihinde Brüksel'de açıklanan ve "Türkiye'nin AB Üyeliğine Doğru Düzenli İlerleme Raporu 2003" başlığını taşıyan belgedir. Yine AB Komisyonu, 1998 yılından bu yana her yıl Türkiye yanında diğer aday ülkelerin durumunu topluca değerlendiren bir Strateji Belgesi açıklamıştır. Bu yıl yine 5 Kasım 2003 tarihinde ilerleme raporlarıyla birlikte çıkarılan söz konusu belge "Devam Eden Genişleme" başlığını taşımakta ve 10 aday ülkenin 1 Mayıs 2004 tarihinde üyelikleri artık kesinleştiği için sadece Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'nin tam üyelik yolunda kaydettikleri gelişmelere yer vermektedir.

Bu yazıda kısaca Strateji Belgesinin Türkiye ile ilgili kısımlarında ve ülkemiz için hazırlanan İlerleme Raporunda yer alan bazı önemli tespitlere yer vereceğiz. Her iki belgede Kıbrıs konusunda yer alan ifadeler ise, bunların kamu oyununda yarattığı tepki ve tartışmaları gözönüne alarak, yazımızın sonunda ayrıca değineceğiz.

1. Strateji Belgesi

Toplam 43 sayfa olan bu belgede Türkiye ile ilgili görüşler 15-18'inci sayfalar arasında yer almıştır. Belgeye göre, Türk hükümeti, son bir yılda Kopenhag Siyasi Kriterleri alanında yasal reformları hızlandırarak büyük bir kararlılık göstermiştir. Belgede sıralanan çabalara karşın, Komisyon'a göre Türkiye henüz Kopenhag Siyasi Kriterlerini tam olarak karşılamamaktadır. Siyasi, medeni, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları garanti altına alan açık bir çerçeve oluşturulmamıştır. Reformların uygulanışı güçlendirilmelidir. Fakat, insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanma konusunda şimdiden net iyileşme işaretleri vardır.

Ekonomik kriterler alanında Türkiye piyasa ekonomisinin işleyişini önemli ölçüde geliştirmiştir. Fakat makroekonomik dengesizlikler devam etmektedir. Enflasyonu indirme ve reform süreci sürdürülmeli; bunun için mali disiplin, yapısal reformlar, bankacılık sektörünün özelleştirilmesi ve piyasaların serbestleştirilmesi devam ettirilmelidir. Ekonominin büyüme potansiyelinin artırılması için yabancı doğrudan yatırımlar teşvik edilmelidir.

Acquis'ye (Topluluk Müktesabati) uyum konusunda Türkiye birçok alanda iyileşme sağlamışsa da, çoğu bölümlerde daha işin başında bulunmaktadır.

En fazla ilerleme AB - Türkiye Gümrük Birliği ile ilgili bölümlerde olmuşsa da, buralarda bile Türkiye yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemektedir. Her alanda yeni yasama çalışmalarına ihtiyaç vardır. Türkiye Ulusal Program'ın uygulanışına ağırlık vermelidir. Birçok alanda uygulamaya zayıf kalmaktadır. Acquis'in fiilen uygulanabilmesi için idari yapı güçlendirilmelidir.

2. İlerleme Raporu

Daha önceki raporlar gibi, 2003 raporu da özellikle Ortaklık Anlaşması çerçevesinde Türkiye - AB ilişkilerine değiniyor, Kopenhag Siyasi Kriterleri ekonomik kriterler ve Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme, yani acquis'yi kabullenebilme kapasitesi açısından durum tespiti ve değerlendirmesi yapıyor.

Rapor, son bir yılda gerçekleştirilen reform paketlerinin ifade, toplanma ve gösteri özgürlüğü, kültürel haklar ve ordu üzerinde sivil denetimin artırılması alanlarında çok önemli siyasi gelişmelerin göstergesi olduğunu vurguluyor. TBMM'nin büyük çoğunluğu ile onaylanan ve geniş bir halk desteği sağlayan reformların Türkiye'yi Avrupa değer ve standartlarına yakınlaştırdığına işaret ediliyor.

Reformların uygulanması alanında Hükümetin

Prof. Dr. Nahit Töre
Çankaya Üniversitesi
İİBF Öğretim Üyesi

Reform izleme Komitesi kurması ve işkenceye karşı sıfır tahammül politikası açıklamasının önemi vurgulanırken, Güneydoğu'daki olağanüstü hal uygulamasının da (OHAL) kaldırıldığı hatırlatılıyor. Raporda, olumlu gelişmelerin yanında, reformların etkisinin sınırlı kaldığı ve uygulamanın yavaş ve düzensiz olduğuna dikkat çekiliyor. Bu bağlamda özellikle, Türkçe dışında radyo televizyon yayınları ve cemaat vakıflarının mal edinme hakları yönetmeliklerinin ve

ailelerin çocuklarına isim koymasını düzenleyen genelgelerin uygulamada getirdiği kısıtlamalara atıfta bulunuluyor.

Rapora göre, reform paketleri sonucunda Kopenhag Siyasi Kriterleri doğrultusundaki ilerlemeler ve eksiklikler şunlardır :

- Askeri temsilcilerin RTÜK ve YÖK içinde yer alması, savunma bütçesinin denetiminde kısıtlamalar;

- İfade özgürlüğü alanında, Türk Ceza Kanunu hükümlerinin kullanımında tutarsızlıklar;
- İkinci derece temyiz mahkemelerinin kurulmasında gecikmeler, DGM'ler, icra ve yargı makamları arasında organik bağ oluşturarak yargı bağımsızlığına zarar veren anayasa hükümleri;

- Yolsuzlukla mücadele alanında kurumsal yapının oluşturulmasında gecikmeler ve medya, devlet teşkilatı, inşaat ve sağlık alanlarında yolsuzluk eğilimleri;

- Sivil, siyasi haklar ve azınlık hakları alanında BM ve Avrupa Konseyi anlaşmalarının imzalanmasında eksikler;

- AİHM kararlarının uygulanması ile ilgili gecikmeler, adil yargılama ve savunma hakkı ile ilgili hükümlere uyumda eksiklikler;

- Ayrımcılıkla mücadele alanında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AB müktesebatına uyumsuzluk;

- İşkence alanında soruşturma, yargılama ve cezaların uygulanmasında eksiklikler, tutuklu hakları ihlalleri;

- Hapishane koşullarında eksikler, yargı hakimlerinin görevlerinin icrasında yaşanan zorluklar;

- Şiddet içermeyen düşüncelerin ifadesi ile ilgili yasaların uygulanmasında yorum ve uygulama farkları;

- Yazar, gazeteci ve yayıncılara karşı ağır cezalar, yayınların yasaklanması ve internet içeriği alanında kısıtlamalar;

- Türkçe dışında radyo ve televizyon yayınlarına karşı kısıtlamalar, RTÜK uygulamaları;

- Dernek kurma özgürlüğü alanında ırk, köken din, bölge veya azınlık statüsüne dayalı kısıtlamalar, yabancı derneklerle işbirliğinde zorluklar;

- Göstericilere karşı güvenlik güçlerinin aşırı şiddet kullanması;

- Parti kapatma uygulamalarının sürmesi;

- Gayrimüslim azınlıkların tüzel kişilik, mal edinme, idare ve din adamları yetiştirmesinde süregelen sıkıntılar;

- Alevilerin diyanet işleri ve ulusal eğitim sistemi içinde tanınmaması;

- Kadın erkek eşitliği alanında eksiklikler ve kadınlara karşı şiddet uygulamalarının yaygınlığı;

- Çocukların eğitim ve güvenlik haklarında eksiklikler;

- Sendikal haklarda Avrupa Sosyal Şartına uyumsuzluktan doğan sorunlar;

- Türkçe dışında dillerde yayın ve etkinliklerin kısıtlanması ve yargılanması, bu dillerin öğrenimine yönelik uygulama yasalarında eksiklikler, ailelerin çocuklarının isim, okul ve dini eğitimine yönelik seçimlerini kısıtlayan düzenlemeler;

- Azınlıklara karşı ayrımcı ve kısıtlayıcı uygulamalar;

- OHAL uygulamasının ardından vatandaşların yerlerine dönmesinde yaşanan sorunlar.

Kopenhag Ekonomik Kriterleri çerçevesinde Rapor, Türkiye ekonomisini serbest piyasa ekonomisinin işlerliği ve AB tek pazarından gelecek rekabete dayanabilme gücü açısından inceliyor. Bu bağlamda raporda yapısal reformlar, enflasyon, mali denetim, kamu işletmeleri, finans sektöründeki gelişmeler ve eksikler hakkında şu görüşlere yer veriliyor:

- Piyasaların işleyişini iyileştirerek ve kurumsal yapısını güçlendirerek Türkiye, tam işleyen bir pazar ekonomisi olma yolunda ilerleme göstermiştir. Ancak tam işleyen bir pazar ekonomisi olmanın gerekleri olan makroekonomik istikrar ve öngörülebilirlik henüz yeterli derecede gelişmemiştir;

- Yeni hükümetin desteklediğini söylemesine rağmen, ekonomik program sürecinde yapılması gereken reformların hızı kesilmiş görünmektedir;

- İşgücü artış hızının istihdam artış hızından fazla olması nedeniyle işsizliğin artmaya devam etmesi beklenmektedir;

- Sıkı maliye ve para politikaları, düşük iç talep ve Türk lirasının güçlenmesi sonucunda enflasyonist baskılar yakın tarihin en düşük değerlerine ulaşmıştır. Ancak kamu sektöründe mali hedefleri yakalamak için yapılan fiyat artışlarının enflasyon azalma sürecine etkisi olumsuz olmuştur;

- Reel faiz oranları yeni hükümetin başlangıçtaki belirsiz yaklaşımı ve yerel sermaye piyasalarının zayıflığı nedeniyle yüksek (%20) seyrine devam etmiştir;

- Devlet borçlanma oranında düşüş kaydedilmiş olmasına rağmen borç oranı halen kamu sektörünün ve ekonominin işleyişinin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır;

- Mali saydamlığı artırma konusunda çalışmalarla 2001 ve 2002 yıllarında benimsenen yasaların uygulamasına ağırlık verilerek devam edilmiştir. Bu bağlamda değişik kamu idareleri arasında görev ve sorumluluk dağıtımını yapmak amacıyla hazırlanan Mali Yönetim ve Mali Denetim Yasası önemli bir adım olmuştur;

- Piyasa güçlerinin serbest karşılıklı etkileşiminde iyileşme süreci devam etmiştir. Başlangıçta

görülen belirsizlik dönemini takiben, yeni hükümet tarafından sektör denetleyici ve gözetleyici kurumların bağımsızlığı teyit edilmiştir. Devlet kurumlarındaki personel sayısının azaltılması önündeki yasal engellerin kalkması sonucunda fiyatlar piyasa koşullarına daha uygun hale gelmiştir;

- Elektrik sektöründe dağıtım ve üretim alanında yeni düzenlemeler yapılmıştır ve dağıtım ve üretim lisansı verme yetkisi bağımsız bir kurum olan Enerji Piyasaları Düzenleme Kurulu'na verilmiştir;

- Kamu mali desteğinin kaldırılması sonucunda fiyat dengesizlikleri azalmaya başlamıştır. Tarım sektöründe uygulanan fiyat destekleme sistemi doğrudan gelir desteğine çevrilmiştir. Elektrik fiyatları ise bağımsız bir kurum tarafından belirlenmektedir;

- Özelleştirmeyi hızlandırmak amacıyla yeni girişimlerde bulunulmuştur ancak elde edilen gelir çok sınırlı kalmıştır. TEKEL, Türk Telekom gibi kurumların özelleştirmesi için yeni girişimler başlatılmıştır. Ayrıca Milli Piyango, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası gibi kurumlar da özelleştirilecek kurumlar listesine dahil edilmiştir;

- Pazara giriş ve çıkışın önündeki engeller azaltılmıştır. Fakat KOBİ'ler, bankalardan mali destek sağlama ve iş kurma sürecinde zaman alan bürokratik işlemler gibi önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar;

- Şirket kayıt yöntemleri kolaylaştırılmıştır. Yeni kabul edilen Yabancı Yatırım Çerçeve Yasası ile yabancı yatırımcıların yeni şirket kurmaları için yapmaları gereken işlem sayısı üçe indirilmiştir;

- Fikri mülkiyet haklarını gözetim yasaları mevcuttur. Ancak uygulama konusunda ciddi anlamda eksiklikler görülmektedir. Uygulamayı yürütecek idari kadronun bilgi donanımı yetersizdir;

- Ekonomideki dalgalanmalar ve borç geri ödemeleri nedeniyle sermaye birikimi kısıtlı olmuştur;

- Bankacılık sektöründe yeniden yapılanma ve birleşme süreci devam etmektedir. Devlet bankalarının özelleştirilmesi sürecinde henüz bir sonuç alınmamıştır;

- Yüksek faiz oranları verimli yatırımların yapılmasını engellemektedir;

- İnsan sermayesini iyileştirme çabaları devam etmiştir, ancak genel eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekmektedir;

- Bütçedeki kaynak yetersizliği nedeniyle altyapı yatırımları azalmaya devam etmiştir. Elektrik ağlarının bakımı yetersizdir. Tren yolu ulaşımında kullanılan sistem çağdaşdır ve kapsamlı bir şekilde yenilenmesi gereklidir. Yenileme çalışmalarının kronik bir şekilde ertelenmesi, sürekli zarar eden Devlet Demiryolları'nın ülke bütçesine yük olmaya devam etmesine neden olmaktadır;

- Bankacılık sektöründe yaşanan krizlere ve ekonomik durgunluğa rağmen şirketlerin yeniden yapılanma süreci hızlanmıştır;

- Uzun vadede tarıma bağlı ekonomi olmaktan çıkıp hizmet üreten bir ekonomi olma yolunda ilerlemeye devam edilmiştir.

acquis bölümü itibarıyla tek tek ele alınarak değerlendirme yapılıyor. Bu kesimin sonunda da bir genel değerlendirme yer alıyor. Buradaki ifadelerin Strateji Belgesi'nde yer alanlarla örtüştüğü dikkati çekiyor. Raporun en sonunda yer alan "sonuç" bölümü ise, daha çok önceden yazılanların bir özeti niteliğini taşıyor ve raporda sıkça rastlanan tekrarlarla süslenmiş görünüyor.

3. Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs sorunu konusunda bu yıl ki Strateji Belgesi ile İlerleme Raporunda da ifadeler yer almıştır. Bunlar genelde şimdiye kadar kullanılan ifadelerin bir tekrarı niteliğindedir. Başka bir deyişle, Kıbrıs'ta çözümün herkes için iyi olacağı, AB'nin birleşmiş bir Kıbrıs'ın üyeliğinden yana olduğu, bu konuda Birleşmiş Milletler çerçevesinde ve Annan Planı'na bağlı kalınması, Türkiye'nin bu konularda elinden gelen çabayı esirgememesi yinelenmektedir. Fakat bu yıl ki Strateji Belgesi'nin 16. sayfasında yer alan "...(Kıbrıs sorununda) bir çözüme varılmamasının, Türkiye'nin AB hedeflerine erişmesi önünde ciddi bir engel oluşturabileceği" ifadesi ortalığı karıştırmış ve bu konunun yeni bir Kopenhag kriteri halinde Türkiye'nin önüne konulup konulmadığı tartışmalarına neden olmuş görünüyor. AB yetkililerinin yeni bir siyasi kriterin değil, sadece bir hatırlatma ve dikkat çekmenin söz konusu olduğunu açıklamalarına karşın, Türkiye'de henüz suların durulduğunu öne sürmek zordur. Fakat gerek Başbakan'ın, gerek Dışişleri Bakanı'nın açıklamaları, Türkiye'nin AB yolundaki çabalarının bu ifadeden sonra tavsamasının söz konusu olmadığını ortaya koymuştur.

Strateji Belgesinde Kıbrıs konusunda yer alan ve son anda Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum kesiminin yoğun çabaları ile metne konulduğu anlaşılan bu hayli gerçekçi, fakat o ölçüde de sevimsiz ifade yanında, İlerleme Raporunda oldukça "rutin" ifadeler yer alıyor ve Türk Hükümetinin, Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler (BM) çerçevesinde çözüm bulunması konusunda desteğini çeşitli vesilelerle yinelediği, Türkiye ile KKTC arasında gümrük birliği öngören çerçeve anlaşmanın onaylanmayacağını ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Loizidou kararına uyacağını açıkladığı hatırlatılıyor. Türk - Yunan ilişkilerinde iyileşmenin sürdüğüne de işaret ediliyor.

Uluslararası Mali Skandallar ve Ceza Hukuku Yönünden İncelenmesi

Bilindiği üzere günümüzde mali skandallar göz ile görülür derecede artış göstermiş ve bunun sonucu olarak da, görüldükleri ülkelerin (Türkiye dahil) ekonomilerinde ciddi boyutlarda zarar vermeye başlamıştır. Bu konuya ilişkin olarak Ankara Üniversitesi eski Rektörü ve A.Ü.SBF Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Necdet SERİN şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Uluslararası mali skandalların önlenmesi ceza hukuku açısından önemli görülmektedir ve ulusal ve uluslararası planda ceza hukukuna yeni hükümler gelmesi gerekmektedir." Dünya devi olarak görülen Amerika'da da mali skandallar su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Son dönemlerde çok gözde hale gelen önemli şirketler zamanla birer birer iflas bayrağını çekmişlerdir. Bu konuya HÜFAM Müdürü ve Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Mehmet Baha KARAN'ın yönettiği sorular çok dikkat çekicidir: "Acaba bir şirkette yöneticiler ile ortaklar arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Nasıl yeniden düzenlenmelidir? Bir şirketin muhasebesini tutan bir muhasebecinin hem şirketten maaş alıp hem de tarafsız davranması mümkün müdür? Diğer taraftan şirketi denetleyen denetçilerin bir taraftan şirketten para alıp şirketi iyi bir şekilde denetlemesi mümkün müdür?" Bu soruları ile Mehmet Baha KARAN muhasebenin yanında etik anlayışında skandallar ile ilintili olduğuna değinmiştir. Örneğin, Amerika'nın köklü şirketlerinden Enron tamamen sıfırdan gelen bir kuruluştur. Ancak, yanlış atamalar ve para kazanma tutkusuna haksız kazançları doğurmuştur. Aldatılan ortaklar ve yüksek gösterilen kazançlar gün ışığına çıkınca şirket, Amerika'daki bütün güvenilirliğini kaybetmiş, Adalet Bakanlığı ve Amerikan Senatosu Kongresince açılan soruşturmalardan ardından nihai sona mahkum olarak iflas etmiştir. Benzeri bir kuruluş olan Worldcom şirketinde de bir yolsuzluk skandalı yaşanınca ve 17.000 çalışan işsiz kalınca, Amerika'daki pazara bakış ve pazarın şeffaflığının değerlendirilmesi yeniden gözden geçirilmiş ve önemli yansımalar ortaya çıkmıştır. Tabii ki bu skandallar sadece Amerika'da yaşanmamaktadır. Ekonomik açıdan gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler (Türkiye dahil) bu gibi sorunlar ile karşılaşmaktadır.

20. yüzyıl başlarındaki şirketlerin ana modeli genellikle "kurucu yöneticiler" tarafından idare edilmekte idi. Kurucu yönetici terimini biraz daha açacak olursak; tek bir kişinin şirketi kurması, büyütmesi ve yönetmesi ifadesi ile karşı karşıya kalırız. Fakat 20. yüzyıl ortalarında dinamik olan

ekonominin yeni bir çehre ile ortaya çıktığını görmemiz mümkündür. Bu değişim maddi açıdan şirketler için daha fazla yatırımı beraberinde getirmiştir. Artan yatırımlara yetişemeyen şirketler çareyi halka açılmakta bulmuş ve

hisselerini halka arz etmeye başlamışlardır. Diğer bir deyiş ile; gelişen ekonomi eşliğinde, şirketler büyümelerini sermaye piyasalarından finanse etmeye başlamış ve bu da yönetimde söz hakkının kurucu büyük hissedardan profesyonel yöneticilere geçmesine sebep olmuştur. Bu gelişme sonunda ortaya bir kısım sorunlar çıkmıştır ki, bunlardan biri de vekalet sorunudur. Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kürşat AYDOĞAN vekalet sorununu şu şekilde izah etmektedir: "Bir tarafta şirketin sermayesini koymuş, hisse senedine sahip fakat işin niteliğinden pek fazla anlamayan, anlamak da istemeyen hissedarlar var. Diğer taraftaysa şirketi bizzat yöneten, stratejik ve günlük kararları alan yöneticiler var. Bunların çıkarlarının birbirleri ile aynı olmasını beklemek büyük bir saflık olur. Nitekim böyle bir çıkar çatışması durumunda ortaya çıkan duruma biz Vekalet Sorunu adını veriyoruz." Bu sorunu çözmek amacı ile "finansal muhasebe" (şirketin şeffaflığı) sistemi uygulanmış ve bunu hazırlayan muhasebecinin güvenilirliği ve verimliliği için de bir denetçi öngörülmüştür. Yeni model bu şekilde oluşturulmuştur. Ancak, ne yazık ki Enron ve Worldcom örneklerinde aksamalar meydana gelmiş ve yolsuzluklar önlenememiştir. Netice de görülmüştür ki finansal muhasebe sistemi yöneticiler ile hissedarlar arasındaki çıkar çatışmalarını uzun vadede çözememektedir.

Uzun vadede çıkan sorunlardan bir tanesi "risk profilleri farklılığı"dır; yöneticiler şirket adına yatırım yaparken daha dikkatli davranırken, yatırımcılar belirli bir riski tolere edebilmektedirler.

Prof. Dr. Mehmet Baha Karan
Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Necdet Serin
Ankara Üniversitesi

Buna çözüm olarak ise şirket yönetim kurulları, kendilerini görevden alma yetkisine sahip bulunan, bir genel kurul (ortakları temsilen) oluşturmuşlardır. Fakat sistem başarılı olamamıştır. Bir diğer çıkış noktası olarak şirketler 1960'larda yaygınlaşan "birleşme" yoluna gitmişlerdir. Ancak ne var ki; hiçbir bilgileri olmadığı sektörlerden firmalar ile birleşen şirketler, bu çözüm yolunda fayda sağlayamayacağını görmüşlerdir. Üçüncü analitik yöntem ise yöneticilere "hisse senedi opsiyonu" vermekten geçmektedir. Bu yöntem ilk bakışta en karlı yöntem olarak algılsada, gizli bir şekilde etik sorunlara son derece açık bulunmaktadır. Şöyle ki; şirket, yöneticisine belirli bir vadede şirket hisselerinden vermektedir, ki bu yatırımcı ile örtüşüp aynı çıkarı paylaştıkları noktadır. Çünkü hisse değerlerinin atması her iki tarafı da memnun edecektir. Ancak ne var ki bu mali skandala atılan açık bir davetiye niteliğindedir. Yöneticiye hissenin değerini arttırması için her türlü etik ve non-etik insiyatifler verilmektedir. Bu konu hakkında ABD'de bir takım düzenlemeler yapılmıştır; yöneticilerin denetim raporlarına imza koymaları ve cezai sorumluluk üstlenmeleri güncelleşmiş, opsiyonlar ile ilgili yeni muhasebe standartları getirilmiştir. Ne var ki her skandal ve iflas hikayesinin arkasında daima muhasebe ve/veya etik hata yatmamaktadır. Bunlardan daha riskli bir şey varsa o da hızla ilerleyen teknolojiye ibarettir. Şu da yadsınamaz bir gerçektir ki teknolojiye ayak uyduramayan birçok şirketin de adı mali skandallara karışmış ve sonlarının iflas olmasına neden olmuştur.

Örneğin, Polaroid 1980'li yılların yıldız şirketi konumundayken teknolojik yeniliklere yenik düşüyor. Digital kameraların ve 20 dakikada baskı yapan fotoğraf baskı makinelerinin çıkmasıyla bir dünya devi daha yeniliyor zamana.

Mali skandalların sebeplerine ve doğrudukları sonuçlara değindikten sonra skandalların Türk Ceza Hukuku'ndaki önemine değineceğiz şimdi. Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü Prof. Dr. Doğan SOYASLAN mali skandallar hakkındaki görüşlerini şu sözleri ile ifade ediyor: "Şirket gelirini fazla gösteriyor, yöneticiler içerden bilgi ediniyor, hisse senedi alıyor, ertesi gün şirket hisse senetleri fırlıyor fakat yatırımcıya

bu bir eşitsizlik yaratıyor. Şirket yöneticileri danışıklı anlaşmalar yapıyorlar; siz benim şirketten alın, ben sizin şirketten alayım, hisse senetlerine talep olsun, yükselsin. Hisse senetleri, daha sonra düşüyor. Bütün bunlar ne yapıyor? Yalan haber yayıyor, birileri. "Ülkemizde bu tarz yolsuzlukları Batı ve Amerikan hukukundan etkilenmiş olan Sermaye Piyasası Kanunu düzenlemektedir. Türkiye'de bu kanunun çıkmasına 1980'li yıllarda ki banker iflasları neden olmuştur. Sermaye Piyasası Kanunu'nun başlıca görevleri arasında; tasarrufçuyu korumak, piyasada güveni, istikrarı ve eşitliği sağlama ilkeleri yer almaktadır. Bu doğrultuda, şirketler hakkındaki bilgi aktarımında aracı olarak Sermaye Piyasası Kurulu'nu kullanmaktadır.

Yolsuzluklara uygulanan takibatın kriteri ise "zarar"dır. Kasti olan fiiller kasıtsız olanlara oranla daha ağır cezaya sahiptir. Kanun aynı zamanda haksız edinilen bilgi ve bu bilgi aracılığı ile edinilen kazançlara da ceza uygulamaktadır. Ayrıca bir suçun cezalandırılması için özel "kasıt"ın da mevcut olması gerekmektedir. Özel kasıt daha açık bir izah ile; piyasayı etkilemek amacı ile yapılan bir kısım hileli hareketlere başvurmak, anlamına gelmektedir. Sermaye Piyasası Kanunu, Ceza Kanunu'na göre özel bir konudur, bu sebepten ötürü önceliği söz konusudur. Ancak harp zamanı ayrı bir özellik taşımaktadır ve bu dönemlerde piyasalara yönelik tüm hileli hareketler Sermaye Piyasası Kanunu'ndan daha ağır cezalar gerektirmektedir. Yatırımcı tarafından Sermaye Piyasası faaliyeti sebebi ile Sermaye Piyasası Kurulu'na tebliğ edilen her türlü kıymetli evrakın rehin edilmesi, gizlenmesi, kayıtlarında değişiklik yapılması Ceza Hukuku açısından emniyeti suistimal suçunu oluşturur. Bu konuya ilişkin olarak, eğer ola ki Türk Ceza Kanunu'nun cezası daha yüksek ise, o işleme konulur. Fiilin tekrarlanmasında cezai müeyyide gerekmektedir. Sermaye Piyasası araçlarının halka arzı esnasında yapılan tüm gerçek dışı açıklamalar ve satış esaslarına yapılan aykırılıklar ağır para cezası gerektirir. Ayrıca bunlara ilave olarak Sermaye Piyasası Kurulu ve Sermaye Piyasası Aracılar Kuruluşları Birliği Yönetim Kurulu, mahkemeleri gereksiz meşgul etmemek için, gerçekleştirilmiş hafif fiillerin cezalarını kendileri verebilmektedirler. Tekerrür halinde burada da ceza artışı uygulanmaktadır. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 47. Maddesi bugüne kadar takribi 500-550 kere ihlal edilmiş bulunmaktadır.

Prof. Dr. Doğan Soyaslan
Çankaya Üniversitesi

SORU : İyi yetişmemiş olmalarından dolayı hiçbir kasıtı olmadığı halde bazen eksik rapor verebilen denetçiler bulunmakta, yanlış rapor verebiliyor. Amerika'da veya Avrupa ülkelerinde bu kasıtsız olan denetçi raporları, müfettiş raporları hakkında ne gibi işlemler yapılıyor?

CEVAP : Prof. Dr. Kürşat AYDOĞAN

Denetçilerin raporları ya kasti olarak hatalı olabilir ya da yetersizdir; yeteri kadar derin inceleme yapılmamıştır. Ondan dolayı kasıtlı olmayan bir hata içerebilir. Denetçilerin raporlarını hazırlarken belli standartlara uymaları gerekmektedir. Bunun için öncelikli olarak bilgiye ulaşmaları, daha sonra bu ulaştıkları bilgi ile sistematik bir örnekleme yapmaları ve son olarak da, hazırlanan tabloların muhasebe standartlarına uyup uymadığını kontrol etmeleri gerekmektedir. Eğer denetçi yeteri kadar inceleme yapamadıysa, onu raporunda belirtmek durumundadır ki, böyle durumlarda çok büyük bir yaptırım uygulanmaz. Denetçinin kontrollerinin yanlış çıkması durumunda kaybedeceği sadece müşterisi olur. Ancak durumda kasıt tespit edilirse hem müşterisini kaybeder, hem cezai sorumluluğu vardır, hem de piyasa tarafından cezalandırılır

SORU : Bilindiği üzere ekonomi dinamik bir olgudur ve sürekli değişimlere uğramaktadır. Ancak ne var ki hukuk tüm dünya genelinde daha statik olup bu değişimlere ayak uyduramamaktadır. Halbuki olayları önleyebilme bakımından yavaş yavaş hukukun da dinamik bir şekle bürünmesi lazım. Hiç olmazsa bugünkü statikliğinden kurtulması gerekir. Türkiye'de bir Sermaye Piyasası Kurulu kuruldu. Sermaye Piyasası Kurulu, acaba ekonominin özel sektör yapısı içerisinde olmuş olsaydı; acaba bu dinamik hayata daha kolay kendini uydurabilir miydi? Bugün Sermaye Piyasası Kurulu, ekonominin gereklerinin gerisinde kalmıyor mu? Sermaye Piyasası Kurulu'nu özelleştirmek türünde dünyada bir yaklaşım var mı? Sermaye Piyasası'na yardım etmesi amacı ile kurulan yeminli mali müşavirlik müessesesinin Hesap Uzmanları Kurulu'na yardımcı olmak için vergi denetimcisi rolünü üstlenmesi eksiklik değil midir?

CEVAP : Prof. Dr. Kürşat AYDOĞAN

Bu tür kurulların özerkliği çok önemli. Bunlar kamu adına faaliyet gösterdiği için, düzenleyici kuruluş olduğu için, bizzat yönetmelik çıkartma yetkisi olduğu için, bir kamu kuruluşu niteliğindedir ve

bunların bağımsızlığı, özerkliği çok önemli. SPK 1981 yılında kuruldu ve ilk öncü kurumdu. Ne var ki Türkiye'deki siyasi ortamdan dolayı SPK ancak bu kadar bağımsız ve özerk olabiliyor. Ama giderek özerklik, bağımsızlık konusunda aşama kaydetmektedir. Bu kuruluşun ABD'deki muadili de bir kamu kuruluşudur, fakat tamamen bağımsızdır. Bağımsız oluşlarının bir sebebi de ilerleyen teknolojiye uyum sağlamaları olarak kabul edilebilir. Günümüz erişim ve iletişim sistemlerini kullanarak SPK da istediği bilgilere daha çabuk ulaşabilir, tehdit unsuru oluşturan olayları daha yakından takip edebilir. Ancak bu tehdit unsuru oluşturan suçların ortadan kaldırılmasında klasik hukukçulardan ziyade, bu konu üzerine ihtisas yapmış hukukçulara gereksinim duyulmaktadır. Dolayısıyla İhtisas Mahkemelerine sermaye piyasası suçları konusunda büyük ihtiyaç var.

Prof. Dr. Kürşat Aydoğan
Bilkent Üniversitesi

Şirketler mali tabloları başlıca iki grup için hazırlarlar. Bir, devlet için hazırlarlar ki bu vergiye temel teşkil edecek geliri tespit etmek içindir. Bir de piyasalar için hazırlarlar; yatırımcılar, hissedarlar, borç verenler ve de potansiyel yatırımcılar için. Bağımsız denetimin rolü, bu tabloların şirketin gerçek ekonomik durumunu yansıtmayı ve piyasaya doğru bilgi vermesini denetlemesi şeklinde algılanmalı. Batıda birçok devlet sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ülkelerde; vergi için ayrı bir defter tutar, piyasalar için ayrı bir defter tutar. Piyasalar için tuttuğu defter, şirketin gerçek ekonomik karlılığını ve durumunu göstermeyi amaçlar ve denetçi onu denetlemelidir. Vergi denetimi ayrı bir şeydir. O, vergi denetleme elemanları tarafından yapılır zaten. Bizde piyasa henüz gelişmiş olmadığı için, herkes kendini vergiye teksif etmiş durumda; ve yeminli mali müşavirlere olan talep de, hep vergi için danışmanlık biçiminde kullanılıyor; ve amacından aslında sapmış oluyor. Ama zaman içinde piyasanın gelişmesiyle, o tür denetim yapacak şirketlerin de (zaten şu anda da var) daha ağırlık kazanacağını umuyoruz.

Yüksek Öğretimde Kalite

Bu konuyu üç bölüm halinde sunmaya çalışacağım. Birinci bölümde kısaca bir tarihçeden bahsedeceğim. Daha sonra bir takım tanımlar nelerdir? Akademik değerlendirme nasıl yapılır? Üçüncü bölümde ise Türkiye'de üniversitemizde iç denetim mekanizmalarımızı harekete geçirmek için neler yapılması gerekir? Bu konudaki kişisel fikirlerimi özetlemeye çalışacağım.

Tarihçeye baktığımız zaman akademik değerlendirme ilk önce ABD'de başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sona

erdikten sonra Amerika'da askerler ülkelerine dönünce, bu askerlerin sivil hayata adaptasyonu için, zamanın Amerikan Başkanı Roosvelt, bir kanun çıkartıyor ve bu kanunla bir takım ayrıcalıklar tanıyor geri dönen askerlere. Bu ayrıcalıklardan bir tanesi de gerek bu askerlere, gerekse yakınlarına, karşılıksız olarak yüksek öğretim bursu vermek. Bu bursu alan öğrenciler, yani askerler yüksek öğrenimlerine devam ediyor. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki ABD'de yüksek öğretim üzerinde Federal Hükümetin hiç bir yetkisi yok, bu tamamen eyaletlere bırakılmış ve eyaletlerin kendi iç düzenlemeleri var. Bazı eyaletlerde elli dolar vererek bir lisans alıp kendi başınıza üniversite kurabilir, lisans, yüksek lisans ve doktora derecesi verebilirsiniz, kimsede buna bir şey demez. Federal Hükümet bu uygulamadan sonra yaptığı değerlendirmede burs verdiği askerlerin bir kısmının son derece kalitesiz üniversitelere gittiğini tespit ediyor. Bunun üzerine 1950'li yılların başlarında bir Akreditasyon Kurumu kurma ve ancak bu Akreditasyon Kurumuna akredite olan üniversitelere gidecek olan kişilere karşılıksız burs vermeye kararı alıyor. Bunun üzerine ABD'de 1950'li yılların başlarında bölgesel akreditasyon kuruluşları kurulmaya başlamıştır. ABD'de şu anda temel olarak altı tane bölgesel akreditasyon kuruluşu var. Bunlar üniversite düzeyinde akreditasyon yapıyor. ABD'de aynı zamanda akreditasyon yapan kuruluşları akredite eden kuruluşlar bulunmaktadır.

Avrupa'ya baktığımız zaman ise, akademik değerlendirme ile ilgili çalışmaların ancak 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren başladığını görüyoruz. 1986'da başlayan Fransa'yı, 1988'de Hollanda izliyor. Daha sonra İngiltere, Danimarka geliyor ve bu iki ülkeyi Baltık ülkeleri izliyor.

Bugün Avrupa Birliği, bir Avrupa Birleşik Devletleri'ni kurmayı planlıyor ama işi oldukça zor. AB, ABD gibi değil. Çünkü, bu ülkelerin kültürleri farklı, dilleri farklı, eğitim sistemleri farklı. Bir takım

alanlarda benzerlikleri olsa da çok farklı oldukları alanlar da var ve bu farklılıkları yenmek için öğrencilerin hareketliliğini teşvik ediyorlar. Öğrencilerin yüksek öğrenim sırasında en az bir dönemlerini kendi ülkelerinin dışında geçirmesini istiyorlar. Bu durumda da diplomaların ve alınan derslerin tanınması gibi sorunlar ortaya çıkıyor. Bu durum kendiliğinden bir akademik değerlendirmenin göz önüne alınmasının gerektiğini söylüyor. Çünkü, ancak belirli düzeydeki üniversitelere gidilirse, bu dersler veya diplomalar tanınabiliyor. Bu arada Avrupa ülkeleri arasında 1999 yılında Bolonya Deklerasyonu imzalandı. Biz de bu deklarasyonu geçtiğimiz sene imzaladık. Artık bizim de Avrupa Yüksek Öğretim Alanı oluşturulmasına katkıda bulunmamız gerekiyor.

Kaliteyle ilgili olarak; kalite kontrol, kalite güvencesi, kalite değerlendirilmesi terimlerini sık sık duyuyoruz. Bunlar aslında birbirinden bağımsız şeyler değil. Kalite güvencesi dediğimiz zaman üç şey aklımıza geliyor. Bunlardan birincisi, rapor vererek sorumlu olduğumuz kişileri bilgilendirmemiz gerekiyor. İkincisi, iç denetim mekanizmalarının çalışır olduğunun güvencesini vermeniz gerekiyor. Üçüncüsü ise, var olan amaç ve hedeflerinize, elde ettiğiniz sonuçlar ne kadar uyuyor? Bunun üçü kalite güvencesini oluşturuyor.

Kalite değerlendirmesi dediğimiz zaman, biraz önce belirttiğimiz amaç ve hedeflerle, sonuçların ne kadar uyumlu olduğunun yanısıra, bir de girdilerin yeterliliği ve sürecin ne kadar verimli çalıştığı önemli.

Kalite kontrol dediğimiz zaman ise, son belirttiğim iki hususun yanında, bir lider öncülüğünde gerekli değişiklikleri yapma anlaşılıyor.

Öncelikle kalitenin tanımını yapmak lazım. Çünkü, benim kalite anlayışımla başkasının kalite anlayışı arasında çok büyük farklılıklar bulunabilir.

Kalite, amaca uygunluk olarak tanımlanıyor. Yani, var olan amacınıza elde ettiğiniz sonuç ne kadar yakın? Şöyle bir yaklaşım söz konusu: Olduğunuzu iddia ettiğiniz vasıflara gerçekten sahip misiniz ya da değil misiniz?

Bir de akreditasyon var. Akreditasyon, akademik değerlendirmeden farklı olarak daha önceden belirlenmiş bir takım kriterlere uygunluğu gösteriyor. Bir takım standartlar önceden belirleniyor. Amerikan sistemi özellikle akreditasyona bağlı. Yani, belirlenen çıtanın üzerinde misiniz, altında mısınız? Buna göre akredite olup ya da olmadığınız belirleniyor.

Akademik değerlendirme ya da akreditasyon niçin yapılıyor? Bunun iki önemli amacı var. Birincisi, tüm dünyada yüksek öğretime ayrılmış olan kaynaklar giderek azalıyor. Onun için bu kaynakların rasyonel olarak kullanılması gerekiyor. İkincisi ise, eğitim-öğretim ve araştırmanın kalitesini arttırmak.

Ülkelerin sosyo-ekonomik durumuna, kültürüne bağlı olarak akademik değerlendirme farklılıklar gösterebiliyor. Onun için akademik değerlendime mutlaka şu ya da bu şekilde yapılır diye bir şeyleri ileri sürmek imkansız. Ama bir takım sınıflandırmalar yapabiliriz.

Bir tanesi düzey. Akademik değerlendirme veya akreditasyon üniversite çapında veya bölüm, program düzeyinde yapılabilir. Bölüm ve program düzeyinde yapılan bir akademik değerlendirme veya akreditasyonda ders programları daha ağırlık kazanır. Üniversite düzeyinde yapılan akreditasyon çalışmaları veya akademik değerlendirmelerde ders programları yine göz önüne alınıyor ama bu arada stratejik planlama, kaynakların nasıl kullanıldığı gibi hususlarda işin içine giriyor.

Yönteme geldiğimiz zaman yine iki kısma ayırmak mümkün. Bir tanesi, performans göstergeleri kullanılarak yapılan akademik değerlendirme. Burada belirlenen bir takım kriterlere bir takım ağırlıklar veriliyor, sonra da masa başında gelen bilgileri çarparak, bölerek, toplayarak bir sonuç, rating sıralaması yapılıyor. Diğeri ise, önce kurum veya program olarak hangi düzeyde ise bir öz değerlendirme raporu yazılıyor ve bu ilgili kuruluşla gönderiliyor. İlgili kuruluş uzmanları ilgili bölümü, programı veya üniversiteyi ziyaret ederek öğrenciler, öğretim üyeleri, iş verenler, mezunlar ve benzerleri ile görüşmeler yapıyor ve sonunda bir değerlendirme sonucu ortaya çıkıyor.

Performans göstergelerine dayalı yapılan değerlendirmenin en tipik örneği ABD'de U.S. News and World Report tarafından her yıl yapılan üniversite değerlendirmesidir. Bu değerlendirme, ABD'deki hukuk alanındaki ilk on üniversite, mühendislik alanında ilk on üniversite şeklinde yapılır. Bunlar tamamen masa başında yapılan değerlendirmelerdir. Ortaya çıkan rating sıralaması pek objektif değil.

Esas akademik değerlendirmenin ya da akreditasyonun iki yöntemle yapılması gerekir. Önce üniversite bir özdeğerlendirme raporu yazmalı, kurumlara göndermeli, kurumdan gelecek uzmanlar, değişik kişilerle görüştüğten sonra bir rapor sunmalı.

1997 yılında YÖK'te görevliken bir pilot çalışma

yaptık. Pilot olarak sekiz üniversitede onbir bölüm belirledik ve İngiliz sistemiyle bir akademik değerlendirme yaptık.

Değerlendirme sonunda, öncelikle üniversitemizde bir iç denetim mekanizmasının oluşması gerektiğini gördük. İç denetim mekanizması oluşmamışsa, dışardan bir kurumun yapacağı değerlendirme bir anlam ifade etmiyor.

Bazı noktalarda dikkatli olmamız gerekiyor. Birincisi, şeffaf ve samimi davranılmalı, atılacak adımlar somut olarak belirtilmeli. İkincisi, her üniversitenin bir amaç ve hedefi olmalı. Her üniversite aynı değildir. Bu amaç ve hedefleri bir defa belirlemeli, belirledikten sonra da rektörlük, fakülte ve bölümler bu amaç ve hedefe ulaşabilmek için tek vucüt halinde çalışmalıdır. Bu amaç ve hedefler zaman içerisinde elbette değişiklik gösterebilir. Bir de hedef-amaç, misyon-vizyon gibi tanımlar gayet güzel, havalı kelimelerle ifade ediliyor. Beş-altı satırlık bir cümleyle yapılacak şeyler sıralanıyor. Fakat hedef ve amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğinin nasıl kontrol edileceği belli değil. Bunun da somut olarak açıklanması gerekiyor. Üçüncüsü, mezun oldukları veya okudukları üniversitelerle gurur duyan öğrenciler yetiştirmemiz lazım.

Bir de doğal olarak vergi mükellefinin parası kavramı var. Yani, vatandaşın ödemiş olduğu vergilerle yüksek öğretimin finansmanı destekleniyor. Bunun bilincinde olarak, yapılan işlerden mutlaka ve mutlaka kamu oyunun bilgilendirilmesi gerekiyor ve bu konuda da maalesef başarısız. Yüksek öğretimle ilgili tüm kurumlar bu konuda çok başarılı sayılmazlar. Bu iç denetimin oluşturulmasıyla ilgili olarak yapılması gerekenleri ben altı hususta topladım:

- 1- İstatistiksel veriler yani nitelik ve nicelik göstergeleri.
- 2- Ders programlarının düzenlenmesi.
- 3- Eğitim-öğretim ve öğrenci başarısı.
- 4- Sunulan imkanlar ve rehberlik hizmetleri.
- 5- Öğrenme kaynakları.
- 6- Kalite güvencesi ve kalitenin yükseltilmesi.

İstatistiksel verilerle oynamak çok kolay, onun için yanıltıcı olabilir. Ama elde de bir takım istatistiksel veriler olmadan da hiç bir şekilde

karar verilemez. Onun için önünüzde önce rakamların olması gerekli. Öğrenci sayıları önemli bir kriter. Programdan mezun olma süresi önemli kriterlerden bir tanesi. Öğrenciler dört yıllık bir programı acaba kaç yılda bitiriyorlar? İlişik kesilme yüzdesi de diğer önemli bir gösterge.

Bu arada bir yalınış yapıyor Türkiye'de. Deniyor ki, her sene bir buçuk milyon öğrenci üniversite sınavına giriyor, bunların ikiyüz elli bini bir programa yerleşiyor ve diğerlerinin tamamı ortada kalıyor. Böyle bir şey yok, bu doğru değil. Çünkü, üniversite sınavına giren öğrencilerin yaklaşık üçte biri halen bir yüksek öğretim programında okuyan, ancak bölümünden veya üniversitesinden memnun olmayan kişilerdir. Bu kişiler bir kere daha şanslarını deniyor. Eğer bir bölümden sürekli olarak öğrenciler memnun olmayıp da ayrılıyorsa, o bölümün de kendi kendine bu işi sorgulaması gerekiyor.

Son konu ise, mezunların istihdam durumu. 21. yüzyılda mezunların ortalama olarak dört defa iş değiştirecekleri söyleniyor. Yani bir kişi ömrü boyunca kendi ihtisas sahibi olduğu konuyla ilgili olarak çalışmayacak, bu normal bir şey. Ama bir programdan mezun olanların büyük bir çoğunluğu, o programla ilgili olmayan işlerde çalışıyorsa; o programın da bir müddet sonra kendi kendini biz bu adamları niçin yetiştiriyoruz diye sorgulaması gerekiyor.

Ders programlarının düzenlenmesi çok hassas bir konu. Ders programlarının düzenlenmesi dediğiniz zaman bütün bölüm ayakta. Bölüm başkanı ortalığı yatıştırmak için "bu dersler kimsenin malı değildir, bölümündür" dese de her öğretim üyesinin aklında belirlemiş olduğu bir ders vardır ve o derse dokunulmasını ister. Sonunda hiç bir şey yapılamaz. Eğer üniversitemiz ve bölümlerimiz ders programlarını gözden geçireceklerse, bunu kendi başlarına yapmasınlar. Bunu kendi bildikleri, güvendikleri başka bir üniversitenin öğretim üyelerini getirerek onlara yaptırınsınlar. Yapılan işe de sonradan dokunmasınlar.

Bölümlerin ders programlarına baktığımız zaman çok şişmiş olduğunu görüyoruz. Bunların aşağıya doğru çekilmesinde yarar var. Derslerin içeriklerine baktığımız zaman büyük örtüşmeler söz konusu, yani aynı şeyler öbür derste bir daha tekrarlanıyor. Bir dersin ait olduğu bölüm tarafından verilmesi çok önemli bir husus. Tüm eğitimciler zaten bu

konu üzerinde ağırlıkla duruyorlar. Zorunlu seçmeli derslere baktığımız zaman, seçmeli derslerin sayısının bir çok bölümde son derece az olduğunu görüyorsunuz. Bunların bir dengede olmasının büyük yararı var.

Ders içerikleri konusunda da şeffaf olmalıyız. Üniversitelerin ders içerikleri internette detaylı olarak görülebilmelidir. Bu bizim bazı üniversitelerimizde var, fakat bir çoğunda yok. Ders içeriklerinin mutlaka ve mutlaka internette yayınlanmasını Türkiye için şart görüyorum. Herkes de birbirinin deneyiminden faydalanmalı.

Dersin kitabı meselesi son derece önemli. Bir dersin bir kitabı olur. Bu da internette yayınlanmalı, hangi kitabın takip edildiği görülmeli.

Ev ödevleri ve sınavlar da internette yayınlanmalı, herkes de görmeli. Bir öğretim üyesinin dersinde, sınavında ne sorduğunu öğrenebilmeliyiz. Bu ABD'deki bir çok üniversitenin web sitesinde yapılıyor. Benzer derslerde hangi soruları sormuşlar, hepsi görülmüyor. Hatta cevaplarını bile yayınlıyorlar.

Danışma ve ofis saatleri de önemli. Bunun dönemin başında yayınlanmasında ve öğretim üyelerinin de ofis saatlerinde yerlerinde olmasında büyük yarar var. Bizde öğrenciler öğretim üyelerinin ofislerine sınavdan bir gün önce gelir, ofis saati olduğunu bilmelerine rağmen. Çünkü Türkiye'de öğrencilerle öğretim üyeleri arasındaki ilişki malesef genellikle ders saatleriyle sınırlı.

Son olarak da öğrenci kazanımları. Yani biz bu dersi verdiğimiz zaman, bu dersi alan bir öğrencinin neleri yapmasını bekliyoruz? Bunun da açık ve somut olarak yazılması lazım. Benim bu dersimi alan öğrenci, şu konularda, şu tip problemleri çözecektir diye yazmamızda yarar var.

Öğrenci başarısını etkileyen nedenler çok önemli bir konu ve kapsamlı bir çalışmayı da gerektiriyor. Birincisi, belirli bir eğitim-öğretim yılında, belli bir programa başlayan öğrencilerden acaba kaç kişisi mezun olmuş, kaç kişisi halen okuyor, kaç kişinin başarısızlık nedeniyle ilişkisi kesilmiş, bunların belirlenmesi lazım. İkincisi, dört yıllık programlardan mezun olanlar, acaba dört yılda mı bitirmişler, yoksa ne kadar zamanda bitirmişler? Dört yıldan uzun zamanda tamamlamışsa, acaba neden dolayı uzatmış, başarısız olanlar neden başarısız olmuştu? Bunların mutlaka ortaya çıkması lazım.

Bir üniversitemizin bir bölümüne her yıl yüz öğrenci yerleşiyor. Bu bölümden her yıl mezun

olan öğrenci sayısı ise üç. Burada bir yalnızlık var. Her yıl yüz kişi alıp da üç kişi mezun ediyorsanız, ya da yüz kişi alıp da yüz kişi mezun ediyorsanız bir yalnızlık var demektir. Bunun bir dengesinin olması lazım.

Bir öğrencinin bir dönem fazla okumasının ülke ekonomisine, kendi ailesinin ekonomisine, her tarafa bir maliyeti var. Biz öğretim üyeleri olarak bu maliyeti hiç bir zaman göz önüne almıyoruz. Bizim beğenmediğimiz öğrenciler, Kimya Mühendisliği Bölümünden ABD'ye yüksek lisans ve doktora yapmaya gittiler ve harikalar yaratılar. Orada öğretim üyesi olarak kaldılar. Bir derste F verdiğimiz öğrenci sonradan ABD'de doktora yaptı ve Kanada'da öğretim üyesi oldu. Biz genellikle de notları da kıt veriyoruz. ABD ortalamaları ile Türkiye ortalamalarına baktığınız zaman, zaten bu açıkça görülüyor.

Diğer bir husus ise, bölümün mezun ettiği öğrencilerde ne aradığı, hangi niteliklere sahip olması gerektiği belirlenmeli ve bunlar da ölçümlenmeli.

Öğrencilerin bu işten ne kadar memnun olup olmadığı söz konusu. Bunun için de anket çalışması yapılması gerekiyor. Birincisi, her dönem verilen derslerin sonunda anket çalışması yapılmalı. Toplu değerlendirme yapılmalı. Yani öğrenci mezun olmuş, artık diplomasını almaya hak kazanmış. Bu durumda hiç bir çıkar çatışması olmadığı için öğrenci daha objektif değerlendirme yapabilir. Bu nedenle mezun olan öğrencilere böyle bir anketin verilmesinde yarar var. Bu anket çalışmasının yüksek lisansını veya doktorasını bitirmiş öğrencilere de yapılması gerekiyor.

Mezunlarımıza periyodik olarak, mezuniyetlerinden beş yıl sonra, on yıl sonra, on beş yıl sonra anket çalışması yapılması ve onların görüşlerinin alınması önemli. Acaba üniversite eğitiminde edindikleri bilgi düzeyi, deneyimleri kendilerine iş hayatında ne şekilde yararlı oldu? Hangi noktalarda kendilerini eksik hissettiler? Bunların belirlenmesi de önemli. Bir de iş verenlere sormamız lazım. İş verenler bizim mezunlarımızdan ne kadar yararlanıyorlar? Memnunlar mı, değil mi? Hangi noktalarda eksik görüyorlar?

ABD'de anket çalışmaları üzerine çok çalışma var. Bu anket çalışmaları sonucunda şunlar ortaya çıkmış:

Birincisi, öğrenciler öğretim üyesinin ders vermedeki etkinliğini, kişisel özelliklerinden ayırıp tarafsız olarak değerlendirebiliyorlar. Yani bir öğretim üyesi çok babacan olsa da hiç bir şey

anlatmıyorsa, bu öğretim üyesi yüksek not alamıyor ya da bir öğretim üyesi çok yakışıklı veya bir bayan öğretim üyesi çok güzel olsa da bunlar yüksek not alamıyorlar. Öğrenci, öğretim üyesi nasıl ders veriyor, ona bakıyor. Bunun istisnası olabilir ama istisnalar kaideyi bozamaz.

İkincisi, öğretim üyesi bilinçli olarak ders verme biçimini değiştirmedikçe, alınan sonuçlar yıldan yıla değişiklik göstermiyor. Bütün bu anketlerin yapılmasının nedeni; öğrencilerin öğretim üyelerini değerlendirmesini sağlayarak, bu bilgiler ışığında öğretim üyelerinin eksik, yetersiz taraflarını değiştirmelerini sağlamaktır. Öğretim üyesi bunu yapmadığı, aynı kaldığı müddetce, yıldan yıla değişmekle birlikte sınıftan üç aşağı beş yukarı aynı notu alıyor.

Üçüncüsü, burada iyi niyet şart. Bu anketleri de öğretim üyesine karşı bir tehdit unsuru olarak, Demokles'in kılıcı gibi sürekli olarak kullanacak olursanız da iyi sonuç vermiyor. Değerlendirme yaparken belli bir süreyi göz önüne almak lazım. Bu öğretim üyesinin üç-dört-beş dönem üst üste yapmış olduğu performansa bakmak lazım. Ayrıca, bu işin sonunda bir de değişiklik yapılması gerekiyor. Yani yapılan bu anketlerden elde edilen sonuçlara göre yaptırım ve uygulama çok önemli hale geliyor.

Öğrencilere Sunmuş Olunan İmkanlar, Rehberlik Hizmetleri, Danışmanlık, Burs, Yurt vs...

Bu konularla ilgili olarak neyi iyi, neyi kötü yaptığımızı nasıl anlayacağız? Yine anket çalışması yapmak gerekiyor. Özellikle çok büyük üniversitelerde herkese genel anket yapması oldukça zor ve maliyetli. Belki de aynı bu seçim anketleri gibi belirli öğrencilere bunu yapıp da fikir edinmekte yarar var. Öğrenme kaynaklarına geldiğimiz zaman; kütüphane, bilgisayar, sınıf ve laboratuvarlar söz konusu. Biz genellikle kağıt üzerinden değerlendirme yapmayı çok seviyoruz. Örneğin, deniyor ki "bizim şu kadar bilgisayarımız var." Sizin o kadar bilgisayarınız var da, acaba bu kadar

bilgisayarın ne kadar ve ne kadar süre ile öğrencinin hizmetinde? Kalitenin güvencesi ve kalitenin yükseltilmesi konusunda, şeffaflık son derece önemli. Üniversitelerimiz, üniversite, fakülte ve bölüm çapında kalitenin yükseltilmesi için ne gibi çalışmalar yapmışlar,

bunların hangilerinde başarılı, hangilerinde başarısız olmuşlar, bunları mutlaka internette yayınlamaları lazım ki diğer üniversiteler, fakülteler ve bölümler de bu deneyimlerden yararlansınlar. Onların deneyimlerinden yararlansınlar ki aynı hataları yapmasınlar.

Akademik yükseltme kriterleri nelerdir? Bunların da internette yayınlanmasında büyük yarar var. Bazı üniversitelerin yükseltme kriterlerine bakıyorsunuz, tam beş sayfa. Onu yaparsa 0,5 puan, bunu yaparsa 0,75 puan, bunu yaparsa bilmem kaç puan. Ondan sonra şu kadar puan toplarsa, yardımcı doçent, doçent, profesör oluyor. Bu bana kalırsa işi biraz sulandırmak oluyor. Bir defa, olmazsa olmaz kriterlerin olması lazım ve bunların da çok az olması lazım. Yani bir öğretim üyesi, o olmazsa olmaz kriterleri sağlayacak. Ondan sonra kriterleri kaç sayfa yaparsanız yapın.

Gerek mali kaynakların, gerek insan kaynaklarının dağıtımında uygulanan yöntemler nelerdir? Bunların gözden geçirilmesinde yarar var. Bir de başarılı öğretim üyelerine ne gibi teşvikler veriliyor? Bunun da açıkca ortaya konulması gerekiyor.

Başarılı öğretim üyelerine teşvikten kaçınmamamız, korkmamamız lazım. Çünkü, başarılı öğretim üyelerine destek verdiğiniz zaman bazı öğretim üyelerinin de başarısızlıkları ortaya çıkıyor. Bundan rektörlerin korkmaması lazım. İnanırdıkları kriterler neyse, ortaya konmalı ve o kriterler çerçevesinde başarılı öğretim üyelerine mutlaka ve mutlaka bir ayrıcalık yaratılmalı. Biz de herkes eşit. Dünyanın neresinde herkes eşit?

Etkin mekan kullanımı da üniversitelerimizin gözden geçirmesi gereken diğer bir husustur. Sınıfların kullanımının merkezi olarak yapılabildiği çok önemli. Örneğin, Biyoloji Bölümünün sınıfları boş, Matematik Bölümünün sınıfları dolu. Fakat Matematik Bölümü Biyoloji Bölümünün sınıflarını kesinlikle kullanamıyor.

Böyle bir şey olmaz.

Bir de engelliler için alınan önemler çok önemli. Mutlaka engelliler için de düzenlemeye çok önem vermeliyiz.

Şu ana kadar anlattıklarımın tümü ağırlıklı olarak hep lisans programlarıyla ilgili. Bir de lisans üstü çalışmalarıyla ilgili bir takım işlerin yapılması gerekiyor. Her üniversitenin her bölümünde doktora programı açılacak diye bir kaide yoktur. Bu zaten kaynakların da israfıdır. Ama Türkiye'ye baktığınız zaman herkes eşit olduğu için, her üniversitenin her bölümünde doktora programı açılması için sürekli başvurular yapılır. Elbette bir doktora programı açılması için, o programda kaliteli öğretim üyeleri olacak, alt yapı olarak iyi olacak, şu olacak bu olacak. Fakat bir de talep olması lazım. Talep yoksa, doktora programı açılması kağıt üzerinde kalan bir şey. Siz bir kişi için doktora programı yürütüyorsanız bu kaynakların israfıdır.

Türkiye'de yanlış bir uygulama daha var. O da kendi mezununu kendin yetiştir uygulaması. Zaman içerisinde üniversitelerimizde, bölümlerimizde 3-5 kişi yüksek lisans programına başlayıp mezun oluyor. Ondan sonra bunlara bir doktora programı açalım, doktora verelim, öğretim üyesi olarak kendimize alalım deniyor. Bunları da mezun ediyorsunuz. Ondan sonra bölümün içerisinde anne, baba, dede, torun, çoluk, çocuk hep birlikte mutlu bir aile hayatı sürmeye başlıyorsunuz ama bölüm hiç bir şekilde ilerlemiyor. Bu deneyimle sabit.

Üniversitelerimizin kendi içlerinde doktora programı açarken son derece dikkatli davranmaları gerekiyor. Burada da en büyük sorumluluk öncelikle enstitü müdürlerinin, sonra da senato üyelerinin. Hatır gönül işi için doktora programı açılmamalı. Belli kriterler olmalı ve ancak o kriterler yerine getirildiği zaman doktora programı açılmalı.

Anlatmış olduğum bu ikinci kısım, kalite çemberlerinden bir tanesi. Bunları yaptık diye biz kaliteli eğitim yaptık anlamı çıkmasın kesinlikle. Bunlar, sadece kalite kültürünü hiç olmazsa üniversitelerimize benimsetebilmek için, bu işte kimin samimi olup olmadığını belirlemek için yapılması gereken şeyler. Çünkü bu anlatığım şeylerin yapılması için YÖK'ün veya başka bir kurumun zorlaması gerekmiyor. Eğer biz samimiysek, bunu kendi başımıza yaparız ve çok güzel de değerlendiririz.

Atatürk'ün Kazandırdığı Temel Değerlerimizden "Bağımsızlık"

Mustafa Kemal Atatürk'ün aramızdan ayrılışının 65. yılında, Türk toplumunun Onu niçin bu kadar benimsediği üzerinde durmanın ve Onun bize kazandırdıklarını bir kere daha hatırlamanın yararlı olacağı düşüncesindeyim. Aslında konu çok geniş bir alanı kapsamakta ise de, biz burada sadece konunun belli başlı ana hatlarını aktarmakla yetineceğiz. Unutmamalıyız ki, Mustafa Kemal Atatürk'ün bize kazandırdıklarının her biri için ayrı ayrı kitaplar yazılmış ve hala da yazılmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne 80 yıl, Atatürk'ün aramızdan ayrılışından bugüne 65 yıl geçmiş olmasına rağmen Türk insanının ve Türk toplumunun Atatürk sevgisi ve Onun fikirlerine olan sempatisi azalmamış, aksine giderek artmıştır. Toplumumuzdaki bölücü unsurları ve marjinal sayılabilecek siyasi aşırılıkları bir yana bırakırsak, bu toplumun çok büyük oranda Atatürk'ün ve Onun bıraktığı eserin, yani Türkiye Cumhuriyeti'nin, samimi savunucusu oldukları ve hangi siyasi görüşe sahip olursa olsunlar, Atatürk'ün bize kazandırdığı temel değerlere sahip çıktıkları görülmektedir.

Bu benimsemenin sebepleri üzerinde biraz durmakta yarar vardır. Hemen şunu belirtebiliriz ki, bu kadar yıl sonra Atatürk'ün bu kadar benimsenmesinin sebeplerinden biri, Atatürk'ün karizmatik kişiliğidir. Atatürk karizmatik bir liderdir. Karizmatik liderler seçkin kimselerdir. Genellikle de kahramandırlar. Bu tür liderler mensubu buldukları toplumun tarihine, siyasetine, askeri ve sosyal olaylarına damgasını vuran ve bu olayları yönlendiren kimselerdir. Toplumda gerçekleştirilen inkılap, reform veya devrimler önce bu liderlerin düşüncelerinde doğmuş, şekillenmiş, gelişmiş ve yine bu liderler eliyle hayata geçirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, bu tür karizmatik liderlerdendir. Onun bu karizması etrafını etkilemiş ve bu etki de hem kendisinin, hem de fikirlerinin benimsenmesini sağlamıştır.

Atatürk'ün toplumumuzca benimsenmesinin bir başka sebebi de Onun kurtarıcı özelliğidir. Gerçekten de bizler ilköğrenimimizden itibaren Atatürk'ün kurtarıcılığını iyi veya kötü öğreniyoruz. Bize bağımsızlığımızı kazandıran, bugünkü topraklarımız üzerinde bağımsız bir devlet olarak yaşamamızı sağlayan Mustafa Kemal Atatürk'tür. Bunu bilmemiz, O'nu ve O'nun fikirlerini

benimsememizi de kolaylaştırmaktadır. Aslında bu bilgi ve bilinç seviyesi ne kadar artarsa, Atatürk'e ve Atatürk'ün fikirlerine olan sempatimiz de o derece artmaktadır.

Ancak, Atatürk'ün benimsenmesinde önemli olarak sayabileceğimiz bir başka husus da O'nun bize kazandırdığı değerlerdir. Atatürk'le kazandığımız değerleri devlet hayatına, toplum hayatına ve kişi hayatına ait olarak ele alabiliriz. Bu değerler bizleri şaşırtacak kadar çoktur. Herhangi bir sıralama veya tasnif yapmaksızın, aklımıza geldiği gibi Atatürk'le kazandığımız değerleri, ilke ve inkılaplar başta olmak üzere, şu şekilde belirtmek mümkündür: Cumhuriyet, Milliyetçilik, Bağımsızlık, Milli Devlet, Halkçılık, Milli Birlik, Devletçilik, Laiklik, Akılcılık, Bilimsellik, İnkılapçılık, Çağdaşlık, Barış, Toplumculuk, Eşitlik, İnsan Hakları, Sosyal Adalet, Hukuka Saygı, Demokrasi... Bu değerleri sıralamak bile oldukça zordur. Çünkü, bize bu değerleri kazandıran Atatürk'ün hiç bir düşüncesi ve hareketi sadece kendi sınırları içersinde kalmaz. Kendi alanı dışındaki konu ve uygulamalar üzerinde de büyük etkiler yapar.

Ancak çok ana hatlarıyla yapabileceğimiz bir gruplama ile Atatürk'le kazandığımız değerleri üç temel değer etrafında gruplamak yanlış olmaz. Bu temel değerleri şu şekilde belirleyebiliriz:

- Bağımsız Milli Devlet,
- Milli Egemenlik,
- Çağdaşlık.

Bu temel değerlerden "Bağımsızlık" üzerinde biraz durmak istiyorum. Bugün Birleşmiş Milletlere kayıtlı 200'e yakın devletin arasında Türkiye olarak saygın bir yerimiz varsa; dostluğumuz aranıyor, düşmanlığımızdan çekiniliyorsa; Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslar gibi önemli konularda

Prof. Dr.Cemalettin Taşkıran
Çankaya Üniversitesi
İİBF Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı

Çanakkale Savaşı'nda
siperdeki Türk askerleri

Çanakkale'ye veda eden bir Anzak.

görüşümüz alınıyor ve yapılan hesaplamalarda ülke olarak dikkate alınıyorsa, bunlar Atatürk'ün bize kazandırdığı bağımsız devletimiz sayesinde. Bu devletin ortaya çıkması kolay olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nden önceki devletimizin son zamanlarına dikkatlice bir göz atarsak, bağımsızlığın ve milli devlet olmanın gereklerini yerine getiremediğini açık ve net bir şekilde görebiliriz. Bağımsızlıktan anladığımız da, ekonomik olarak dışarıya

aşırı bağımlı olmamak, askeri olarak kendi ordumuzu mümkün olduğunca kendi kaynaklarımızla donatmak ve kendi komutanlarımızla yönetmek, ülkemizin sorunları ve geleceği ile ilgili kararları bağımsızca alabilmek ve uygulayabilmektir. Yani, ekonomik, askeri ve siyasi açıdan bağımsızlığı kastediyoruz.

Osmanlı Devleti son zamanlarında ekonomik olarak bağımsız sayılmazdı. En azından bağımsızlığın gereklerini yerine getirmekten oldukça uzaktı. Bunun en belirgin örneği de Duyun-u Umumiye İdaresi'dir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti ilk defa 1854 Kırım Savaşı sırasında İngiliz ve Fransızlara borçlandı. O tarihten itibaren de borç devamlı artarak büyüdü. Bu duruma bir de 1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nın mali külfeti eklenince Osmanlı Devleti maliyesi 1880 yılında resmen iflas etti. Bu iflas

üzerine de alacaklı devletler aralarında anlaşarak Osmanlı Devleti'nde Duyun-u Umumiye denilen Genel Borçlar İdaresi'ni kurdular. Bu idarenin, biri

Osmanlı temsilcisi olmak üzere 7 yönetici üyesi vardı. İdare başta İstanbul olmak üzere bütün ülkede teşkilatlandı. Bu teşkilat giderek büyüdü. Çalışanlarının sayısı 6500 kişiyi buluyordu. Bu idare Osmanlı Devleti'nin bütün gelir kaynaklarına el koydu. Tuz, tütün, maden, buğday, ipek, pul, gümrük vergileri, üzüm, incir gibi Osmanlı Devleti'nin gelir getiren kaynakları bu idare tarafından yönetiliyordu. Bütün bu kaynaklar, bu idarenin yönetiminde toplanıyor, satılıyor; elde edilen para da bu idare aracılığıyla alacaklılar arasında paylaştırılıyordu. Paranın çok az bir kısmı Osmanlı Devleti'ne veriliyordu. Bu uygulama 1. Dünya Savaşı'na kadar böyle devam etti. Savaşta bu idareye son verildi ama, savaş sonunda, 10 Ağustos 1920'de, Osmanlı Hükümetince imzalanan Sevres Anlaşması'nda bu idareden daha kısıtlayıcı bir Mali Komisyon oluşturulmuştu. İngiltere, Fransa ve İtalya ile istişari oya sahip bir Osmanlı temsilcisinden oluşan bu Komisyon devletin gelirleri ile ilgili bütün kararları alacak, parlamentoya sunulmadan önce devlet bütçesini onaylayacak, bütçe uygulamasının denetlenmesini de yapacaktı. Bu komisyonun onayı olmadan hiçbir ekonomik faaliyete girilmeyecekti. Osmanlı Hükümeti bunu kabul etti. Bunu kabul etmeyen ve bu anlaşmayı imzalayanları vatan haini ilan eden Mustafa Kemal ve arkadaşları oldu. Osmanlı Devleti son zamanlarında ekonomik bakımdan bağımsız değildi. Ekonomik anlamda da bağımsızlığımızı sağlayan Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

Osmanlı Devleti, son dönemlerinde askeri bakımdan da bağımsız sayılamazdı. 1882 yılından itibaren orduyu ıslah etmek amacıyla Osmanlı ordusunda Alman subaylar görevlendirilmişti. Von der Goltz paşa bu subayların en tanınmışlarından. Alman subayların sayıları ve yetkileri özellikle Balkan Savaşı'ndan sonra arttı. Liman von Sanders ve arkadaşları 1. Dünya Savaşı sırasında orduda çok önemli görevler aldılar. Örneğin, Liman von Sanders İstanbul'daki Osmanlı Kuvvetlerinin komutanlığına getirildi ve bütün askeri okullar onun komutasına verildi. Genel Kurmay Karargahında İstihbarat Şubesinin başında bir başka Alman subay vardı. Hatta, bir Alman general olan von Sect, bir dönem Osmanlı Orduları Genel Kurmay Başkanlığı'na getirildi. Yani Osmanlı Ordusu'nun eğitimi, denetimi, hatta bir anlamda yönetimi Alman subaylara bırakılmıştı. Osmanlı

Devleti son dönemlerinde askeri bakımdan da bağımsız sayılmazdı. O dönemdeki Osmanlı subayları bu durumdan çok rahatsızdılar. Bu subayların başında da Mustafa Kemal Atatürk vardı. 1917 yılında hem Genel Kurmay Başkanına, hem de Harbiye Bakanlığına yazdığı raporlarla bu tür görevlendirmelerin sakıncalarını bildiriyor ve ilgilileri sert bir şekilde ikaz ediyordu. Silahlı Kuvvetlerimizin özellikle yönetim açısından bağımsızlığını da biz Atatürk'le kazandık diyebiliriz.

Siyasi bakımdan ise durum daha da vahimdi. Osmanlı Devleti, son zamanlarında bağımsız siyasi karar alamıyor ve uygulayamıyordu. Buraya alacağımız örnek, son zamanlarında Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak ne duruma düştüğünü net bir şekilde göstermektedir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Rusların ve İngilizlerin Osmanlı Devleti'nde, özellikle de Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Ermenilere daha fazla özerklik verilmesi konusundaki baskıları arttı. Osmanlı Devleti söz konusu bölgede bir Ermeni Devleti yaratmak isteyen bu güçlerin amacını bildiği için, isteklerini hemen yerine getirmede, oyalama politikası yürüttü. Böylece de o bölgenin Ermenilere bırakılmasının önüne geçti. Ancak 1.Dünya Savaşı başlarında Rusların ve İngilizlerin baskıları daha da arttı. Osmanlı Devleti bu baskılara daha fazla dayanamadı. Nihayet, Başbakan Sait Halim Paşa 8 Şubat 1914'te bu konuda Rusya ile bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya göre Doğu Anadolu Bölgesi iki ayrı bölgeye ayrılıyordu :

- Trabzon, Erzurum ve Sivas Vilayetleri 1. Bölge,
- Van, Diyarbakır, Bitlis ve Elazığ Vilayetleri 2. Bölge.

Bu iki bölgeye yeni birer vali atandı. Ancak bu valiler Osmanlı Valisi değildi. Bu iki bölgeye Avrupalı birer vali atandı. 1. Bölgeye Hollanda'lı Westennak; 2. Bölgeye de Norveç'li Hoffman Genel Vali olarak atandılar. Hatta bu valilerden biri Erzurum'a kadar gelerek göreve de başladı. Ayrıca aynı anlaşmaya göre bu iki bölgedeki bütün yasalar, emirler, duyurular, resmi ilanlar "yöresel

dil" ile yapılacaktı. Anlaşmada geçen "yöresel dil" Türkçe değildi elbette. Kastedilen dil "Ermenice"ydi. Osmanlı Devleti son zamanlarında kendi topraklarını kendi valileri tarafından yönetemiyordu. Dolayısıyla siyasi bağımsızlığı da yoktu. Osmanlı Devleti, son zamanlarında gelirlerine sahip olamıyor, ordusuna gereği gibi komuta ve eğitim veremiyor, bağımsız siyasi karar alamıyor ve uygulayamıyordu.

Biz bağımsızlığımızı Milli Mücadele sonrasında Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarıyla kazandık. Her türlü gelişmenin temeli olan bağımsızlık Atatürk'le kazandığımız temel değerlerin başında gelmektedir.

Sevres Antlaşması'na göre Osmanlı İmparatorluğu (1920) ve Lousanne Antlaşması'na göre Türkiye Cumhuriyeti (1923)

Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları

Her kitabın bir öyküsü vardır. Türk Kimliği'nin öyküsü de 1980'de başlıyor. 12 Eylül Müdahalesi yapıldıktan hemen sonra Ankara'da Kültür Bakanlığı'nın çatısı altında Milli Kültür Şurası toplandı. Bu şuradan çıkan kararlar, öneriler, Devlet Planlama Teşkilatı'na gitti ve 1983 yılı sonunda bir Milli Kültür Planı çıktı. Bu plan, 1983'ten 1990'a kadar Türkiye'de uygulandı. Halk, **Yeni Bir Dönem** adlı kitapla bu plana

Türk-İslam Sentezi dediler. Devlet Planlama'nın çıkartmış olduğu bu kitap, bir servis kitabıydı, hizmet içi kitaptı, pek piyasada bulunmadı, satılmadı ama ilgilenenler o kitabı buldular ve okudular.

Ben de Türk Kimliği'ne başlarken, hareket noktam böyle bir olay olduğuna göre, o kitapta ne olduğunu kısaca aktarmak istiyorum. Bu şurada ve ihtisas komisyonunda, hukukçular, ordinaryüsler, sosyologlar, sosyal bilimciler var. Milli Kültür Planı'nın başında, hem dünyadan, hem bizim kendi yerli kaynaklarımızdan kültürün ne olduğu, ne olmadığı, kültür tarihi, kültür olgusu bir fenomen olarak anlatılıyor ve hemen her tanıtımdan sonra, kültür varlığı değişir deniyor. Doğru, kültür varlığı değişir. Bu Türkiye için önemli bir hamle idi. Çünkü 1970'lere kadar, Kültür Antropolojisinde çalıştım ve hayretle gördüm ki, kültür değişmeyen bir altın ayarı gibi. Herşey değişir ama kültür değişmez. Kültür, değişmeyenlerin bir etiketi gibi anlatılıyor. Fakat, 1980'deki bu kitabın başından itibaren kültürün değişen bir varlık alanı olduğu ortaya konuyor. Fakat her tespitten sonra, kültür değişir ama anayasada yazdığı gibi, kültürün değişmeyen bir özü vardır. Böyle bir parantez açıyorlar. Kültür değişir, değişmeyen bir özü vardır. Peki, nedir bu öz? Hiç açıklanmıyor, tıpkı bir dedektif hikayesi gibi okunuyor? Nedir, kimdir belli değil. Kitap 600 sayfalık. 514. sayfanın alt paragrafında birisi baklayı ağzından çıkartıyor: "Kültürün değişmeyen özü dindir" diyor. Her şey değişiyor, kültür varlığı değişiyor ama kültür varlığının içerisinde çok önemli bir kurum olan din değişmiyor. İşte bu kitap, kanaatimce baştan itibaren bu fikri, bu görüşü savunmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin gençlerine, kamuoyuna, insanlarına telkin etmek için yazılmış bir kitaptı. Bu kitap meclisten geçmedi, bakanlıklardan geçmedi ama, bu kitapta önerilen ne varsa Türkiye Cumhuriyeti bürokrasisinde, yönetiminde, yasamada, hatta yasalarda uygulanmak istendi. Türkiye Cumhuriyeti

yeni bir dönemin eşliğindeydi, adeta yeni bir cumhuriyet kuruluyor ve Türk aydınlarının, Türk toplumunun da buna ayak uydurması bekleniyordu.

Dinler değişiyor mu?

Biraz tarih ve din tarihi bilenler, İslam, Hristiyanlık, Budizm, Yahudilik gibi büyük ve evrensel dinlerin, tarih boyunca nasıl değiştiğini, nasıl yorumlandığını, nasıl her ülkede başka öncelikler kazandığını bilir. Ben de atalarımızın, Orta Asya'dan ya da Uzak Asya'dan yola çıkarken Şamanist olduklarını biliyorum. Yolda Budizmle tanışmışlar, Budist olmuşlar, Ateşperest olmuşlar. Yahudilikle tanışmışlar, 13. kabileden Yahudi olmuşlar. Polonya'daki Yahudilerin aslı oradan gitmiş. Sonra Hristiyanlıkla tanışmışlar ve Hristiyan olmuşlar. İslamiyetle tanışmışlar ve Müslüman olmuşlar. Şimdi tarihi gerçekler böyleyken, siz nasıl olur da bir bilim kitabında, cumhuriyetin bir bilim planında "herşey değişir, kültür değişir ama dinler değişmez" diyebilirsiniz? Burada büyük bir yanlışlık var. Bilimsel kitaplarda öncüller, yani doğruluğu yanlışlığı tartışılmayan şeyler vardır. Bakarsınız bu doğrudur, bunun ispatı gerekmez. Bütünlük, parçalarından daha büyüktür. Bu, ispatlanmadan kabul edilecek bir şeydir. Ama, buraya baktığım zaman, veri olarak kabul edilen şey doğru değil.

Bunun üzerine düşünmeye başlayınca, kafam laikliğe takıldı. Acaba Türkiye Cumhuriyeti'nin laik olduğu söyleniyor da, bu işleri yapan hukukçular, bürokratlar, hocalar, cumhuriyetimizin laik bir cumhuriyet olduğunu nasıl göz ardı ediyorlar sorusu kafama yerleşti. Arkadaşları aradım, benim gibi rahatsız bir sürü insan varmış. Dedik ki, laikliğe çağrı grubu yapalım, bu meseleyi tartışalım. Aslında devlete karşı çıkamıyoruz. Çünkü cumhurbaşkanı bizim gibi düşünmeyenler vatan hainidir diyor. O zaman, günün birinde sormazlar mı, sayın cumhurbaşkanı sen bu vatanseverlik belgesini nereden aldın diye? Bir gün soruyoruz ama arkasından rektör "çok fazla ileriye gitme, senin de defterini düzeriz" diyor. Elinde silah var, herkesi susturuyor. 1402 sayılı yasanın verdiği yetkiyle, hocalara bir zarf geliyor. Diyorlar ki, hizmetinize gerek kalmamıştır. Böyle bir ip cambazlığı oynuyoruz. Ama bu grupla toplanıp meseleyi inceledikçe, laikliğin ne kadar temel bir sorun olduğunu anlamaya başladım.

Bu olay şuydu: Bir taraftan, böyle bir milli kültür planı var ama bir taraftan da İmam Hatip Liselerinin çoğaldığını görüyoruz. İmam Hatiplilerin Siyasal

Bilgiler Fakültesi'ne girdiğini, bir takım müesseselere geldiğini, kaymakamlıkları ele geçirdiklerini, Harbiye'yi zorladıklarını görüyoruz. Türkiye'ye ne oluyor sorusunun cevabı bu kitapçıkta.

Üniversiteden kaynak istedik, cevap vermediler. Türk Tarih Kurumu'na gittim, biz tarihçiler bu meseleyle uğraşıyoruz, bu iş sana kalmamış dediler. Herkesten ret cevabı alırken, İstanbul'da bulunan bir araştırma derneğinden destek geldi. Benden bir öneri istediler. Ben de "kültür tarihimize ilgili belki yüzlerce kitap var ama ben bunları bir kitapta toplamak istiyorum" dedim. Nereden geldik, nereye gidiyoruz? Bunun başlığı Türk Kimliği olacak. Çünkü, bu arada Fransa'da kimlik sorunu var. Fransız filozofları, sosyologları kimlik dediğimiz dil midir, tarih midir, kültür müdür, ideoloji midir, nedir diye tartışıyorlar. Türkiye'ye de bu kimlik sorunu yavaş yavaş giriyor. Ben bunu belki 15 kitap yerine bir kitapta toplayacağım ve Kültür Tarihimizin Kaynakları olacak. Ama tartıştığım sorun kimlik sorunu olacak.

Biz kimiz? Nereden gelmişiz ve nereye gidiyoruz?

Bu soru insanlığa sorulmuş bir sorudur. Neden bu soru soruluyor? Çünkü dünya değişim içerisinde. Geçen yüzyılın ikinci yarısında sosyalizm ve ona karşı olan kapitalizm Avrupa'da kol geziyor ve savaş halindedir. Hangi ideoloji ötekine egemen olacak?

Türk Kimliği

Biz Türkler Asyalı mıyız, Avrupalı mıyız? Şaman mıyız, Müslüman mıyız, laik miyiz? Yerleşik köylü müyüz, göçebe Türkmen mi? Fatih'in torunları mı, Ata'nın çocukları mı? İslamın kılıcı mı, Hristiyanlığın cezası mı? Osmanlı yetimi mi, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı mı? Fatih miyiz yoksa fethedilmişlerden mi? Savaşçı asker miyiz, barışçı siviller mi? Ordu muyuz, millet miyiz, ulus mu? Batılı mıyız, Batı'nın koruyucusu muyuz? Çağdaş toplum muyuz, tarihi bir köprü müyüz? Doğulu muyuz, Anadolu mu muyuz, Batılı mıyız? Bunlar, 90'lı yıllarda ve bir ölçüde Türkiye'de sorduğumuz, cevabını aradığımız sorular.

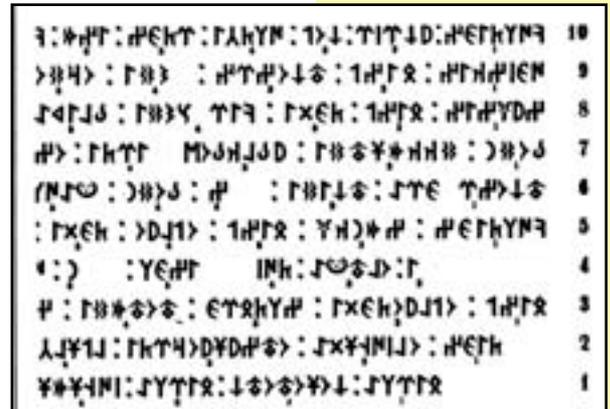
Temel soru kimiz biz? Bu soruyu çeşitli biçimlerde cevaplayabilirsiniz. Birisi, cebimde taşıdığım ben falancaym diyen bireysel kimliktir. Öteki kimlik, bizim kişisel kimliğimizdir. Bunun mutlaka bir kartı olmayabilir üzerimizde. O bizim ilgi alanımızdır, o

bizim gönlümüzün çektiği şeydir. Size birisi kimsin diye sorsa, cebinizden çıkartıp ben şuyum demezsiniz. Çünkü, o kimlik kartındaki bilgiler yeterli değildir. Ben öğretmenim, babayım, demokratım, Saddam'a karşıyım, Amerika'dan yanayım dersiniz, birşey söylersiniz. Bu bizim kişisel kimliğimiz ama bir de bizim başka kimliklerimiz var. Bir de ulusal kimliğimiz var, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak. Türkiye Cumhuriyeti yasaları, ideolojisi diyor ki, "Sen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşsın, görevlerini yaptığın sürece bu ünvanı taşırsın, sana pasaport veririm ama yaramazlık yaparsan bunu geri alırım, seni vatandaşlıktan da atarım." Bu bize devletimizin, hukukun verdiği bir kimlik. Ama, onun ötesinde annemin, babamın bana aktardığı bir Türk Kimliği yani kültürel bir kimliğim de var.

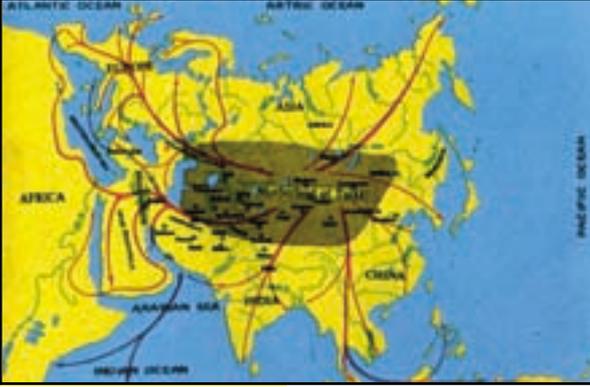
Bir de tarihi kimliğimiz var. Tarihi kimliğimiz en büyük sorun. Çünkü tarih zaten kendisi bir sorunsal. Bizim tarihi kimliğimiz ne zaman ve nerede başladı? Türkiye'de var olan bir kesim, tarihi kimliğimiz Malazgirt'te başladı diyor. Peki ondan öncesi? Malazgirt de bir tarih olayı. Türk göçebeleri, akıncıları Anadolu'ya geliyor ve yerleşiyor, Anadolu'yu fethediyor. Bu önemli bir tarih olayı, bir başlangıç olabilir, ama bunlar nereden geldiler, gökten mi indiler? Hayır, bunlar bir yerlerden geldi. Demek ki onun bir öncesi var.

Buraya gelmeden önce, Maveraünnehir'de, Hazar'ın doğusunda İslamiyetle tanışmışlar ve birkaç yüzyıl içinde tümüyle olmasa da İslamiyeti kabul etmeye başlamışlar. Ondan önce Orhun Anıtlarında daha 300-500 öncesi de var. Çin kayıtlarında geçen bir Türk kavramı var.

Onun yanında Sabahattin Ali Bey'in "Mavi ve Kara"sını okuyorsunuz. Diyor ki "Biz hem fatihiz, hem de fethedilmişlerdeniz". Hem fatih, hem de fethedilmiş nasıl oluyor? Biz

Orhon Yazıtları

Göçler ve Türkler

Anadolu'ya gelip fethetmişiz, ama Anadolu da bizi fethetmiş. Bir gün Taşkent'te bir Özbek tarihçiyle yanyana yemek yiyoruz. Bana döndü, yüzüme şöyle bir baktı; "gerçi mavi gözlü değilsin ama siz Türklere ne olmuş" dedi. Ben de "ne olmuş" dedim.

"Buradan çekik gözlü gittiniz, çakır gözlü döndünüz" dedi. Doğru bir tespit. Aramızda mavi gözlüler çok olmasa bile vardır. Mühim olan mavi gözlü olmak değil de, gözlerimiz çekikken değişmiş olması. Çünkü, yol boyu rastladıklarımızla, yoldaşlarla, Anadolu'da yerleşenlerle karıştık. Biz aslında, kültür Türküyüz, ırk Türkü değil. Bir Japon eğitimci bana dönüp "bu kadar çeşitli milleti nasıl yönetiyorsunuz" diye sordu. "Yönetiyoruz ama sen bir de bize sor, hiç kolay değil, çok çeşitli milletler var, biz o çeşitli milletlerden bir millet yaratmaya çalışıyoruz, çok yüce bir gayret" dedim. Avrupa Birliği'nin çok kültürlülüğün peşinde olduğunu biliyor musunuz? Kurmak istedikleri birliğin tek değil çok kültürlü olmasını istiyorlar. Biz, o çok kültürlülüğe sahibiz ve bizi kabul etmesi için Avrupa'nın peşinden koşuyoruz. Biz şimdi o çok kültürlülükten bir ulus yaratmaya çalışıyoruz. Kafamda bütün bu sorular dalga dalga dolanıyor.

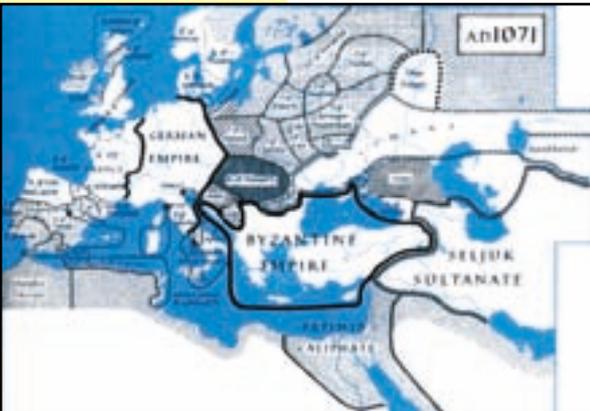
Bu arada kimlik dediğimiz zaman kastımız, toplum olarak bizim neyi, hangi kimliği benimsediğimizdir. Daha açıkçası, tam adını koyarsak, Türk müyüz, Müslüman mıyız? Adama soruyorsunuz, kimsiniz?

"Elhamdülillah Müslümanım". Müslüman olduğunu biliyorum, hepimiz Müslümanız da, yani onun dışında? "Erzurumluyum" diyor. Yurtdışına gittiğimde Türküm diyor. Demek ki yabancılara karşı Türküz, ama onun dışında rivayet biraz muhtelif. Burada bir başka durum daha var. Biz kendimizi öyle veya böyle görüyoruz ama

Batılılar başka türlü görüyor. Onların kafasında Osmanlı ile Türk özdeşliği var. Osmanlı Türklüğü kabul etmemiş ama Batı Osmanlıyı, Osmanlı veya Türk olarak görmüş. Bir Osmanlı sefiri, zannediyorum Mehmet Çelebi, Fransız Kralına itimatnamesini verirken, saray nazırı "dikkat, Türkiye Büyükelçisi" diye haber vermiş. Büyükelçi şapkasını düzelterek "Türkiye Büyükelçisi değil, Osmanlı Büyükelçisi" demiş. Nedir farkı? Osmanlı, bir imparatorluk ve imparatorlukta milliyetçilik olmaz, olduğu zaman imparatorluk dağılır. Örneğin, Britanya İmparatorluğu kimindir? Herkes bilir ki İngilizlerindir. Fakat İngilizli kullanmayı Britanya, çok sıkıştırsa da Birleşik Krallık derler. İmparatorluğu İngilizler yönetir, ama İngiliz adı arka plandadır. Uluslar imparatorluk biçiminde değil, imparatorluklar dağıldığı zaman ortaya çıkıyor. Bizde de Osmanlı İmparatorluğu dağılıp Türk varlığı ortaya çıkacak, ama kolay da çıkmıyor. Çünkü, tarih bilmiyoruz ve de tarihin başlangıcı konusunda çeşitli görüşler var.

Sabahattin Ali Bey, "Mavi ve Kara"da fatih ve fethedilmiş gözleminden sonra, kendisinin bir Anadolu Türk olduğunu söyler ve benim tarihim Anadolu'da başladı der. İyi de Anadolu'da kültür tarihi ne zaman başladı? Hitlerle başlasanız M.Ö. 2000'e gidiyor. Türkçüler ve bazı düşünürler de "bunlar bulaşıkçı, bunlar arta kalan adamlar, bunlar Türkiye'yi redediyorlar" diyor. Benim kanaatime göre kültür tarihimiz Anadolu'da başladı. Biz Anadolu'ya geldiğimizde Anadolu boş değildi, meskundu ve biz de katliam yapmadık. Bazı Batılı yazarlar, komşularımızın etkisi altında kalarak Türklerden korkanlar kaçtı diyor ama İbn-i Batuta ve diğer tarihçiler de kimsenin işinden, gücünden kopmadığını, kaçmadığını, işine gücüne devam ettiğini söylüyor. Devam etmek de zorunda, çünkü, bir ülkeyi fethetseniz, hem fethedilenler, hem de fethedenler yemek için buğdaya muhtaç. Buğday da köylü üretiyor. Onun için köylü efendimizdir, kimse ona dokunmuyor. Ne Bizans, ne Osmanlı, ne de Selçuklu dokunuyor. Köylü orada yaşasın, bol miktarda buğday üretsın, biz de ekmeğimizi yiyelim. Köylü dokunulmaz. Eski Roma'dan bu yana politikanın temelinde köylü var ve bu var olma sürüyor. Sayısı, oranı azalsa da ona dokunamazsınız, çünkü, o sizin buğdayınızı, ekmeğinizi veriyor. Bu insanlar çalışmaya, yaşamaya devam ediyorlar.

Anadolu tıpkı savaşlarla Anadolu olduğu gibi, savaşlarla da Türk oluyor. Hatırlarsanız, Karamanlı Mehmet Bey diyor ki, "Bundan sonra çarşıda, pazarda, dergahta Türkçe konuşula". O güne kadar

MS 1071

Bizans ve Selçuklu Sultanlığı

Rumca yani Grekçe, Yunanca, Arapça, Farsca konuşuluyor. Anadolu Selçuklu Devleti'nin resmi dili Türkçe değil, Farsça idi. Çünkü, Fars bürokrasisinin devamıydı. Bu bürokrasinin kurucuları, yöneticileri, veziri İranlıydı ve devletin ne şekilde kurulacağı, ne şekilde yönetileceği, devletin bölümleri arasındaki ilişkilerin nasıl yapılacağını İran bürokrasisi belirlemişti. Devleti kuranlar Türktü, Selçuk adı da oradan geliyor, ama devletin dili Farsçaydı. Onun için arkasından Osmanlı geldiği zaman, (Osmanlı, yeni bir kuruluş olarak Kayı Aşireti) artık Farsça geleneğinden kurtuluyor, fakat Selçuklu Devleti'nin geleneğini de tümüyle terk edemiyor. Demek istediğim, Anadolu boş değildi. Fakat Türkçüler, "Anadolu'da fazla bir kimse yoktu, çok az nüfus vardı, dünyadaki Türklerin büyük bir kısmı Anadolu'ya göç etti" diyorlar. Peki dünyada ne kadar Türk vardı? 10. yüzyılda bir nüfus sayımı var mı? Anadolu'nun nüfusu 1000'li yıllarda, 1070'lerde, 1100'lerde tahminen 3 milyon ile 15 milyon arasında değişiyor. Peki ne kadar Türk geldi? Yüz bin diyenler var, milyonlar diyenler var. Bunlar bilimsel olarak ne doğrulanabilir, ne yanlışlanabilir. Test edecek bir verimiz, bir dayanağımız yok.

Başka ne gibi sorunlar var? Daha hızlı Türkçüler, olayı daha basite indiriyor. Malazgirt'te Alparslan Bizans İmparatorunu yendi, ordusu İstanbul'a doğru yürüdü, Anadolu Türk oldu. Düşünün, Malazgirt'ten yola çıkıyor Selçuklu Ordusu, İstanbul'un kıyasına geliyor, İznik'te çadır kuruyor ve Anadolu Türk oluyor. Olmuyor. 1071'den sonra 1470'e kadar, 400 yıl boyunca tarih kitaplarımızda olmayan bir husus söz konusu. Bu dönemde Anadolu'da binden fazla savaş var. Bu savaşlar Bizanslılarla Selçuklular arasında değil. Bizansla Selçuklular arasında, Bizansla köylüler arasında, köylülerle Selçuklular arasında, Selçuklularla Danişmentliler arasında. Zaman zaman birbirleriyle ittifak yapıp, öbürüne karşı savaşıyorlar. Binlerce savaş. Açtığım zaman her sayfada savaş var. Onun için Anadolu tıpkı fethedildiği gibi, savaşla Türk ve Müslüman oluyor. Osmanlı Hanedanı da bu arada Müslüman oluyor. Çünkü, buraya geldiği zaman Orhan, ikinci kuşakta Osman oluyor. Buraya geldiği zaman Ertuğrul, ondan sonra başka birşey oluyor. Alparslan, Ertuğrul, Orhan, bunlar Türk adları. Demek ki Kayı Boyu da bir değişim içerisinde. Çünkü, göçebenin İslamiyeti kabul etmesi zor. İslamiyet, yerleşik bir düzenin dinidir. Kasabada yerleşik bir düzeni olacak, camisi olacak, müezzini olacak, iş bölümü olacak, okuyanı yazanı olacak. Bütün bunlardan sonra İslamiyet olabilir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla ilgili, bizim tarihçilerimizin dört-beş versiyonu var. En yakın olanını bir Fransız yazmış, hepsini incelemiş, ortak yerlerini bulmuş, Osmanlı böyle kuruldu demiş. Demek ki bir de tarih sorunumuz var. Bu sorunun sebebi de Osmanlı tarihi

yapmış ama yaptığı tarihi kendisi yazmamış, başkaları yazmış olmasıdır. Osmanlı tarihini biz yazmamışız, Araplar, Farslar, İranlılar ve son yıllarda da Batılılar, Macarlar yazmış. Bizim yazdığımız tarihler, surnameler, biraz devlet mitolojisi gibi. Tanrı Adem'le Havva'yı yarattı, onların çocukları oldu, onlardan sonra 28 peygamber geldi, ondan sonra Halifeler geldi, son halifelerden sonra bizim padişahlar olayı devraldılar, o gün bu gündür tarih devam ediyor. Tanrıdan bugüne gelen bir Osmanlı tarihçesi. Peki dünyanın geri kalan insanları? Onlar yok. Peki tarihimizi bu evrensel tarih içerisinde nereye koyacağız? Koyamıyoruz, onun için sıkıntılıyız. Bütün bunlar, kültür tarihimizin sorunları. Bu konunun en çetin dönemi Anadolu'nun Türkleşmesidir.

Bu arada Cumhuriyetin yetiştirdiği büyük tarihçilemiz var. Bunlardan bir tanesi Fuat Köprülü. Köprülü Batının takdir ettiği ve Türkiye'ye tarih yöntemini getiren bir tarihçidir. Bizans müesseselerinin Osmanlı'ya etkisi olmadığını söylüyor. İstanbul'u fethediyorsunuz, yerleşiyorsunuz, 600 yıl orada yaşıyorsunuz ve diyorsunuz ki "Ben bu kentin kültüründen etkilenmedim". Ben de tersini savunuyorum; çok etkilenmişiz. Çarşafı, peçeyi, pencerelerimizdeki kafesi, hamamı, kadın kıyafetini, yemeğimizi, hukukumuzu, Anadolu Beylerbeyliği ile Rumeli Beylerbeyliği ikilemini, devamlı orduyu Bizans'tan almışız. Çok şeyi oradan almışız. Toprak nizamını biraz Bizans'tan, biraz Selçuklu'dan almışız. Ama bunları bilmesi gereken Köprülü diyor ki, "Bize hiç bir etkisi olmamıştır, biz Altınordu Devleti'nin geleneğini sürdürüyoruz". Burası tarih değil, mitoloji. Ve bir kaç yerde, Anadolu'nun Türkleşmesi Batıların söylediği gibi değildir diyor. Fakat nasıl Türkleştiğini söylemeye ömrü vefa etmedi, siyasete atıldı ve biraz erken öldü.

Selçuklu tarihçisi Osman Turan Bey, hem

MS 1478
Osmanlı-Akkoyunlu-Memluk

Sevres Antlaşması'na göre Türkiye (1920)

Fransızca hem de Türkçe yazıyor. 4-5 cilt kitabı var, Selçuklu tarihi konusunda. Anadolu'nun Türkleşmesinin belki ilk 200 yılı Selçuklu döneminde geçiyor. 1071'den Osmanlı'nın kuruluşu olan 1300'lere kadar olan dönemi ele

alırsanız; o dönemde gelenlerle gidenler arasında çok önemli bir dinamik var. Osman Turan Bey Batının tezlerini reddediyor. Bir dipnotta "Biz bunu ileride açıklayacağız" diyor, ama onun da ömrü açıklamaya vefa etmiyor. Belki siyasi bir baskıdan dolayı, belki de egemen ideolojiye ters düşmemek için açıklayamıyor. Ama gerçek bizim okuduğumuz gibi değil.

Anadolu'nun nasıl Türkleştiğini bilmezsek, bu günkü sorunlarımızı anlamamız mümkün değil. Bu tarih bizim tarihimiz, utanılacak hiç bir tarafı yok. Neden bunu saklıyoruz? Çünkü, dünyada saf ırk diye birşey yok. Biz ırk Türkü değil, Kültür Türküüz. İnsanlar eğitimle yani öğretile insan oluyor. Yürümeyi, konuşmayı, dik durmayı, başımızı kaldırmayı öğreniyoruz. Bütün bunların yanında, kimliğimizi de, tarihimizi de öğreniyoruz. Yaptığımız tarihi öğreniyoruz, tarihi biz yapıyoruz. Eğer olaya böyle bakmazsanız, tarih bizi yapmış olur. Tarih birşey yapmıyor, biz tarihi yapıyoruz. Beğendiklerimize sahip çıkıyoruz, beğenmediklerimizi başkaları yapıyor. Timur bizi yendiği zaman Moğoldur, biz onu yendiğimiz zaman Türk oluyor.

Tarih zor, tarih felsefesi daha da zor bir mesele. Belki hukuk felsefesinden bile biraz daha zor. O bakımdan, iyi bir hukukçunun biraz tarih ve tarih felsefesi bilmesi, temel meseleleri bilmesi kaçınılmazdır. Eğer tarihimizin nereden gelip, nereye gittiğini bilmiyorsanız iyi bir hukukçu olmak mümkün değil. İyi bir meslek adamı olmak mümkün değil. İyi bir öğretmen, iyi bir bürokrat, iyi bir yurttaş olmak mümkün değil. Çünkü, Atatürk cumhuriyeti kurduktan sonra diyor ki; "Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür koruyucular ister". Çok büyük bir söz. Belinde kılıcı, cebinde tabancası olan koruyucular değil, fikri, vicdanı ve irfanı hür koruyucular ister. Cumhuriyetin felsefesi de bu. Onlar cumhuriyeti koruyabilirler. Cumhuriyet kılıçla korunacak birşey

değil. Kılıç sadece savunulabilir. Atatürk bunu hangi gerekçeyle söylüyor? Onu da Gökalp Bey açıklıyor; "İkinci Meşrutiyete kadar Osmanlı düşüncesinde Türk ve Türklük yoktu" diyor. Çok önemli bir tespittir. Bunu 1918-20'lerde söylüyor. Ondan önce biraz romantik bir Türkçülük hareketi var.

İmparatorluk bitti, onun yerine ne koyacağız? Bir Anadolu Devleti mi, bir Türk-İslam Devleti mi? Atatürk'e göre "insan ve kültür yeni baştan yaratılabilir". Bu çok önemli bir görüş. Atatürk bu noktaya zannediyorum ki savaş meydanlarında değil de savaştan aldığı derslerle, üzerinde düşünerek gelmiş olmalı. Atatürk Sivas Kongresi'nde, bir Alman gazetecinin "Paşam, her ne kadar üniforma taşıyorsanız da, siz bu kongrede Türk varlığını kurtaran bir hareketin başındasınız. Bu kıyafetinizle de Batılısınız, adeta bir İngiliz Lordu veya bir Parisli burjuvasınız. Ama askerleriniz Ege'de Batılı ordularla savaşıyor, burada bir çelişki yok mu?" sorusuna "Hayır burada bir çelişki yok. Batının emperyalist saldırısına karşı en iyi savunma Batı kültürüdür" cevabını veriyor. Batıyı reddederek değil, Batıya karşı kendi silahıyla biz ülkemizi savunabiliriz. Atatürk'ü böyle anlamamız gerekiyor. Atatürk Batıcı değil Batılıdır. Buradaki fikir, espi budur.

Türk varlığı nasıl kuruluyor?

Nasıl Anadolu savaşa Türklüğü ve İslamiyeti kabul etmişse, Türk varlığı, Türk düşüncesi, Türk kimliği de savaşa yaratılmıştır. Bize okullarda, tarih kitaplarında Cumhuriyet Devrimlerini anlatırken Sevr Antlaşmasına şöyle bir değinilir. Harita gösterilmez, yalnız denir ki; "Sevr Antlaşması Osmanlı'ya son verdi, Anadolu'yu paylaştırdı, bize de Ankara civarında Anadolu'nun kuzeybatı bölgesini bıraktı, Kastamonu, Zonguldak, Eskişehir v.s." Doğru değil, hemen o yanlışı düzeltiyorum. Sevres Antlaşması'nın eki olan haritada, boğazlar bölgesi uluslararası olmak üzere Anadolu, Yunan Bölgesi, İtalyan Bölgesi, Ermenistan, Kürdistan, Fransız Bölgesi ve Türkiye diye bölünüyör. Türkiye'ye İzmir'den, Sivas'a kadar bir bölge bırakılmış gibi. Fakat bununla ilgili olarak haritanın altına baktığımızda, "İstanbul'daki halifenin silahlı kuvvetlerinin yöneteceği bölge" diye tanımlıyor. Yani ne Osmanlı, ne de Türk var, ikisine de son verilmiş. Gerçek budur. Bu antlaşma 1920'de imzalandı. Atatürk bunun geldiğini biliyor ve reddediyor. Atatürk bunu reddettiği için, Ankara'nın çevresine de küçük bir Türkiye adası koymuşlar, Türkiye bu kadar. Bütün Türkler

Ankara'ya sığacak mı? Lloyd George Londra'da diyor ki; "Evet orası biraz dar ama sığmayanlar geldikleri yere dönerler". Nereye? Asya'ya, Ergenekon'a, Moğolistan'a dönerler. Türkiye Cumhuriyeti bu koşullarda kuruluyor. Bu tehdit altında elbetteki ulusçu olacaksınız, başka kurtuluşunuz var mı? Peki ne ile ulusçu olacaksınız? İngiliz boyunduruğuna evet diyen halifeyle mi, yoksa diliniz ve kültürünüzle mi? İşte, cumhuriyeti kuranların karşılaştığı sorun budur. Türk mü olacaksınız yoksa Müslüman mı? Bu çok önemli. Tarih kitaplarından hatırlayalım. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Yunanlılarla barış aşamasına geldiğimizde mübadele var. Anadolu'da yaşayan Hristiyanları Yunan diye gönderiyoruz, aralarında Türkçe konuşan Yunanca bilmeyenler olmasına rağmen. Türkçe bilmeyen Müslümanları da Anadolu'ya naklediyoruz. Çünkü kimliğin temelinde din var, din ayrımı var. Eğer, Hristiyanınız Türk değilsiniz, Müslümanınız Türksünüz. Ama gerçek böyle değil ki. Gerçek o ki, dil, dinden çok daha önemli bir ayrım. Biz Kürt kardeşlerimizle 500-600 sene bir arada yaşadık. Hepimiz Müslümanız, ama onlar "Ben Kürdüm, çünkü dilim farklı" diyor. Dil belki dinden çok daha önemli bir ayrımdır. Bu koşullar altında bir Türk kimliği, bir Türk kültürü yaratacaksınız. Bunun adı cumhuriyettir. Atatürk cumhuriyet diyor ama bu bir kültür devrimidir. Hakimiyet-i Milliye'yle başlıyor, çünkü, o zamana kadar Tanrı hakimiyetini temsil eden bir halife ve padişah var, onun yerine artık millet buna sahip olacak. Peki, millet var mı? Var ama o millet bir din milleti. Müslüman var, Hristiyan var, Ortodoks var, o var, bu var. Çeşitli milletler bir arada yaşıyor, Osmanlı da bunları entegre etmeye çalışmıyor. Herkes yolunda, herkes ayrı kıyafette yaşıyor. Şimdi bu karmaşadan siz bir millet yaratacaksınız. Atatürk millet diyor, ama kafasındaki millet, o günkü millet değil, cumhuriyetin yeni baştan yaratacağı bir millet. Bu anlamda Cumhuriyet bir kültür devrimidir.

Kültür, bilimsel tanımıyla sadece güzel sanatlar ve ideoloji değil, Marks'ın söylediği gibi sadece bir üst yapı değil, bir toplumun üyesi olarak insanın eğitim yoluyla öğrendiği her şey kültürdür. İnsanla kültürel muhteva arasındaki çizgi, insandan topluma, toplumdan eğitime, eğitimden kültüre gidiyor. Kültür de bizi eğitirken eğitim yoluyla toplumu, insanı eğitiyor. Atatürk bu gerçeği görmüş. İnsan kültürü yaratıyor, kültür insanı yaratacak. Bu ilişkiyi kurabilmek için toplumu ve eğitimi değiştireceksiniz. Onu değiştirmeden fazla birşey yapamazsınız. Nasıl

değiştirelim? Atatürk'ün Ankara'ya geldiğinde kendisini karşılayanlara ilk mesajı "Bireyler düşünmedikçe kitleler her yöne sevk edilebilir" olmuştur. Bireyleri düşünür kılacaksınız. Daha cumhuriyet yok, meclis de yok, fakat o ilk özlemine dile getiriyor. "Savaş ertesini için eğitim planı yapınız" diyor. Sakarya Savaşı sırasında, yani daha savaş kazanılmamışken Ankara'ya gelerek Muallimler Meclisi'ne hitap ediyor. "Milli Kurtuluş ancak eğitimle mümkün" olur. Okuldan önce ve sonra hep eğitim. Eğitim okulla sınırlı değil. İzmir'de kadınlarla yaptığı bir konuşmada "Siz, bir çocuk yapıyor, bebeği ayağa kaldırıyorsunuz, ama onun eğitimi orada bitmiyor, okulda ve okuldan sonra bu eğitim devam etmeli. Hatta sizin de kendinizi geliştirmeniz lazım" diyor.

Atatürk, Tevhid-i Tedrisat (eğitim-öğretimin birleştirilmesi) Kanunu'ndan sonra büyük bir ferahlık içerisinde, "Ziya Gökalp Bey'in şikayet ettiği medrese-okul ikilemini ortadan kaldırdık, bundan sonra bir okulumuz olacak" diyor. Çünkü, medreseden medreseli çıkıyor, arapça öğreniyor, Tanzimat Okulu'ndan da yarı Frenk, tam Türk olmayan tatlı su Frengi gibi birileri çıkıyor. Atatürk, 1920'de öğretmenlere "Yeni kuşak sizin eseriniz olacak" ve "Toplumu millet yapan öğretmenlerdir. Halkımız yeni harflerle okur yazar hale gelecek" diyor. Çünkü, Osmanlı'nın mahalle veya sübyan mektebinde insanlar sadece Kuran-ı Kerim'i anlamadan okumayı öğreniyor.

Atatürk, bu konudaki ilhamını acaba nereden aldı? Bu bir deha muhakkak, fakat dehayı eğer siz tarihi bilgilerle desteklemezseniz, deha yolunu şaşırabilir. Akıl öyle bir meziyetimiz ki, soruyu nasıl sorarsanız öyle cevaplandırır.

Atatürk, bir İngilizin yazdığı "Outline of History" adlı kitabı tercüme ettiriyor ve bu kitapta şu kişilerle tanışıyor. Bu kitapta filozof Locke; "İnsan dünyaya insan olarak gelmedi, eğitimle insan oldu, sadece anne babası insan olduğu için değil. İnsan beyni dünyaya tertemiz bir çekmece veya bal mumu gibi geldi" diyor. Bizim pek iyi

Mustafa Kemal Atatürk
Kültür devrimcisi, yeni bir Türk insanı yaratılması fikrinin mimarı ve uygulayıcısı.

tanımadığımız bir İngiliz din adamı ve şairi olan Locke, "Eğitim, sadece bireyleri yetiştirmez, topluma ortak bir akıl verir" diyor. Yani, cemiyetin varlık bilincini yaratan eğitimidir. Sadece bizi değil, bir de cemiyeti yetiştiriyor.

Bir Fransız asilzadesi, o güne kadar tamamen Katolik kilisesinin öğretisiyle yaşarken, Locke'u okuyunca aydınlanıyor ve "İnsanın kendi yarattığı insan-kültür kısır döngüsünden çıkmasının nasıl mümkün olduğunu sorgulamamız gerekir" diyor. Bunlar 18. ve 19. yüzyıl Avrupasında sorulan sorular. Hatta biraz daha ileri gidiyor ve "İman falan yok, herşey akıl" diyorlar. Bir Alman filozof, "Dünyayı akıl ve Geist yönetiyor" diyor. Karl Marks "Tarihi yapan üretim ilişkileri" diyor. Darwin "Yalnız maymunlar değil, kurulduğundan, yaratıldığından bu yana bütün insanlar değişti. Hayat değişimdir" diyor. Nietzsche "Tanrıya inancımızı yitirdik, Tanrıyı öldürdük, şimdi insanı yaratma işi bize kaldı" diyor. İngiliz dağ bilimcisi Taylor da insan ve kültür arasındaki ilişkiyi kuruyor.

Atatürk'ün sözlerinin arkasında Batıdan aldığı bu esintiler var. Bunlara dayanarak birşeyler yapmaya çalışıyor. Her zaman kaynak göstermiyor. Devrimci kaynak göstermek zorunda değil, o bilim adamlarının işi. Devrimci ilhamını alıyor, uyguluyor. Ziya Gökalp ve Hak Şinas "Biz söyledik ama adam yapıyor. Biz söyledik yapamadık, o yapıyor" diyor. Yapılacak işin temelinde, hepimizi ilgilendiren laiklik var. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, laikliğin adını anmadan atılmış ilk büyük adımdır. Okul farklılığını ortadan kaldırmak, kadınlara eşit haklar tanımak. 1911'de Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında bir kanun tasarısı konuşuluyor ve geçiyor. Tam giderken mebuslardan biri soruyor: "Bu kanun kadınlara da uygulanacak mı?" Cevap olarak "Ne münasebet, sadece insanlara uygulanacak" diyorlar. Siz böyle bir ülkede, 10 yıl sonra "Kadın ve erkeğin eğitim hakkı eşittir" diyorsunuz. İşte devrim, laiklik burada başlıyor. Biz laikliği, sekülerizm gibi sadece devletle dinin ayrılması olarak tanımlıyoruz. Bu ayrılma bir tür boşanmadır. Yani, vaktiyle birleşmişler, biz şimdi onları ayırıyoruz. Özellikle İslamiyet'te bir şeyi bir şeyden koparmak negatif bir kavramdır. Çünkü, İslamiyet'te nerdeyse din ve devlet beraber doğuyor. Ama biz ona sekülerizm dememişiz, laisite demişiz. Laisite de din ile devletin ayrılması var. İlk fikir Atatürk'ten de değil, Mustafa Fazıl Paşa'dan. Osmanlı düşünürleri 1880'de Sultan Emir'e yazmışlar; "Din ile devletin ayrılmasına razı olmadığın takdirde, ikisi birden çökecektir" diye. Sultan Hamid fazla birşey yapamadı ama Atatürk

harekete geçti.

Laisite Fransa'da sadece din ile devleti ayırmıyor. Felsefi olarak laisite şu anlama geliyor; "Akıl inançtan üstündür." Doğrudur, yanlıştır ama görüş budur. Akıl yanlışlarını düzeltmek için akıldan başka birşeyimiz yok. Çünkü, akıl sorguluyor, inanç izliyor, sorgulamıyor, kabul ediyor. Beğenmeyebilirsiniz akılı ama akıl eğer inançtan üstün değilse evrim mümkün değildir. Siyasi anlamda laisite diyor ki "Devlet, din kurumlarından üstündür." Ayırıyor ve devletin üstünlüğünü tanıyor. Çünkü, aynı devletin altında çeşitli dinler, çeşitli inançlar olabilir. Üçüncüsü de hukuk sistemidir, dinle devletin ayrılmasında. Şimdi bu anlamda baktığımızda laiklik gerçek bir devrimdir ve bunun örneğini Medeni Hukukta görüyoruz. Ahmet Ağaoğlu ve o günlerde Türkiye'de bulunan İngiliz Büyükelçisi Medeni Kanunun ne kadar büyük bir devrim olduğunu söylüyor. Devrimci bildiğimiz Rusya'da, Çin'de, Amerika'da hukuk sistemi bir yıl içerisinde böyle bir gerekçeyle değiştirilememiştir. Çok büyük bir devrimdir.

Atatürk alçak gönüllü, Türk İnkılabı diyor. Ama başkaları Atatürk Devrimi diyor. Çünkü yapılan iş bir devrimdir. Yapılan iş bir ihtilaldir. İhtilal dediğimizde mutlaka askerlerle, öğrencilerin sokakta barikatlar arkasında birbirini öldürmesi veya Bağdat'ta halkın müzeleri, kütüphaneleri yağmalaması düşünülmemelidir. Devrim, yaşam tarzımızda, olaylara bakış açımızda yaratılan büyük değişikliktir ve Türkiye Cumhuriyeti bir devrimdir. Bu devrimin amacı, yok olmanın eşliğine gelmiş bir varlığı silkeleyip kendisini yeniden yaratmasıdır, sadece bir rejimi değiştirmek, padişahı ve saltanatı atmak değildir. Suna Kili diyor ki, "Atatürk'ün gönlünde yatan, yeni bir kültürü ve o kültürü yaratacak insanı yaratmaktır." Hem kültürü, hem insanı değiştireceksiniz. Bu etkileşimden yeni bir cumhuriyet doğacak. Cumhuriyetin yaratmak istediği bu görev, kanaatimce uzun tartışmalardan sonra, Hasan Ali Yücel Bey'e nasip olmuştur. Bugün eğitimde övündüğümüz, övünebileceğimiz ne varsa hepsinin altında Hasan Ali Yücel'in imzası var. Ne yazık ki 1945'ten sonra adama solcu dedik, komünist dedik, mahkemelerde süründürdük. Anaokulundan üniversitenin özerkliğine kadar bütün kanunlarda, bütün girişimlerde Hasan Ali Yücel'in imzası vardır. Herkese yaranıyor, Halk Partisine yaranamıyor. "Devrimler kendi çocuklarını yerler" diye bir söz vardır, bu olay da öyle.

Hasan Ali Yücel'in büyük eseri Köy Enstitüleridir. Ama Köy Enstitüleri de gökten zembille inmedi.

Atatürk 1925'te o günlerin gözde eğitimcisi Can Duvi'yi çağırıyor, "Memleketin hali bu, eğitimle bu işi nasıl düzeltiriz" diye soruyor. Can Duvi bir yaz boyunca Ankara'dan çıkarak Orta Anadolu'yu dolaşiyor, Ankara'ya dönerek bir ay boyunca, Türk Maarifi hakkında bir rapor (Milli Maarif Raporu) yazıyor. Bu raporda iki şeyi vurguluyor. Birincisi, kesinlikle Bakanın üzerinde bir kurul, bir tür mütevelli heyeti, bir tür Talim Terbiye Kurulu olacak. Bakanlar değiştikçe o kurul "bu programı uygula" diyecek. İkincisi, her okulda bir işyeri, her işyerinde bir okul açılmalı. Bu fikir geliyiyor, 1940'larda Köy Enstitüsü'ne dönüşüyor. Yani, köylere mahsus bir eğitim. Onun da arkasında Hasan Ali Bey var. Hasan Ali Bey'in nasıl bir insan, bir kişilik olduğunu, zeka, deha bir tarafa, şöyle bir anekdot anlatır: Bulunduğu bir mecliste Atatürk soruyor: (Atatürk, soran, sorgulayan ve dinleyen birisi.) "Türkiye nasıl kurtulur?" Herkes "Efendim Türkiye zat-i alinizin yönetiminde zaten kurtulmuştur" derken, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nde görevli bu genç eğitimci, "Efendim, Türkiye sizin gibi bir kurtarıcıya ihtiyaç duymadığı zaman kurtulmuş olur" diyor. Atatürk, "Bu çocukta iş var" diyor.

Türkiye Cumhuriyeti o dönemde hala tipik bir tarım ülkesi. Nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşıyor. Nüfusun büyük bir çoğunluğu köylü. Cumhuriyet ancak İstanbul, Ankara gibi birkaç büyük şehir veya il merkezine bir takım konutlar yapabilmemiş, ama cumhuriyet fikri, cumhuriyet devrimi henüz daha köyün, toplumun, büyük çoğunluğuna, bel kemiğine ulaşmamış. Böyle bir dönemde Batılılar, "Tek partili demokrasi olmaz, hadi bakalım çok parti" diye baskı yapıyor. Demokrat Parti kuruluyor ve de diyor ki, "Siz biraz diktatörlük yaptınız, biz şimdi demokrasiye geçiyoruz". Demokrasiye geçiş, 1920'lerde, 1930'larda denenmiş ama bakmışlar kargaşa çıkıyor, biraz daha bekleyelim demişler. 1945'te İsmet Paşa "Bir muhalefet partisi kurulsun ve yapalım" diyor. Kurulduktan sonra bu parti 1946 seçimlerini deniyor ve 1950'de iktidara geliyor. Gelince neler oluyor? İstanbul Üniversitesi'nden bir öğretim üyesinin anlattığına göre, seçimlerin ertesi günü, 15 Mayıs'ta, Harbiye Nezareti'nin altında bulunan küçük bir camide müezzin öğle ezanını arapça okuyor, daha yasa bile değişmeden. Millet öylesine dolmuş.

Bir yazar ve bir düşünür olan Tanpınar'ın Huzur romanı, bir aşk, bir hayat hikayesi gibi başlar fakat aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin, Türk Devrimi'nin çok ciddi bir eleştirisidir. Bu kitapta

Tanpınar, Yahya Kemal Bey'i kullanıyor, İhsan Bey adıyla. Yahya Kemal Bey'le bir diyalog içerisinde, Cumhuriyet Devrimi'nin yanlışlarını söylüyor. "Tarihimizden, dilimizden, töremizden koptuk" diye devrimi eleştiriyor. Sormadıkları bir soru var: "Acaba tarihimizden, töremizden kopmasaydık Cumhuriyet kurulabilir miydi veya Cumhuriyet Tanzimattan öteye geçebilir miydi?" Bu arada Peyami Sefa Bey'i çok ciddiye almayarak bilmekte yarar var,

çünkü, etkileri hala bugüne ulaşıyor. Peyami Sefa Bey; 1937'de Türk İnkılabına Bakışlar'da tam inkılabın boru takımında trampet çalar.

"Tanzimatın yapamadığını bu Cumhuriyet yaptı, iyi de oldu" der, metheder. Fakat 1950 ile beraber Peyami Sefa Bey dönüyor ve daha da ileriye giderek Türk Düşüncesi'nde Demokrat Parti iktidarının Halk Partisi'ne yönelttiği bütün eleştirileri çok ağır bir dille yazıyor. Sonra "Doğu Batı" adında bir kitap haline geldi. Bu kitapta, "Bu cumhuriyetçiler Allahsızdır, kitapsızdır, dinsizdir, imansızdır, fikirsizdir" diyor. Bu kadar ağır bir eleştiri yapıyor ve çok satıyor, çok para kazanıyor. Ama yalnız bu işi böyle yapanlar gazeteciler değil, 1940'larda Ankara'da sosyal bilimcileri tasfiye eden bir temizlik hareketi var. Hasan Ali Bey zor kurtarıyor, öğretim üyeleri gidiyor, dersleri kalıyor, paraları ödeniyor. Yani, üniversite laik ama laik üniversiteden öğretim üyeleri tasfiye ediliyor. Felsefeci, sosyolog Hilmi Ziya Bey 1930'larda "Bir İnsan" dergisini çıkarır ve şöyle der; "Marksist olmayan yazılar bu dergide yayınlanamaz". Ama aynı Hilmi Ziya Bey, 1950'lerde döner, tarihi maddeciliğin, diyalektiğin yanlış olduğunu yazar. Tarihi maddeciliği redetmek için, diyalektiği de redetmek gerekmez. Diyalektik, insan düşüncesinin bir özelliğidir. Tarihi maddecilik bir ideolojidir. Ama hızını alamaz, oraya kadar gider ve günah çıkarır. Adnan Menderes, cumhuriyetin yapamadığı birşeyi yapar, halka ulaşır, köye ulaşır. Yol yapar, su yapar, toprak verir, para verir, köylünün oyunu kazanır ama 1956'da devletin maddi varlığı yani Hazine boşalırken işler kötüye sarar ve kendi parti grubuna der ki, "Hiç telaş

etmeyin beyler, siz isterseniz hilafeti bile geri getirebilirsiniz". Milli Birlik Komitesi de "madem bunun niyeti kötü, biz bunu durdurmazsak bu adam cumhuriyetten de vazgeçecek" diye düşünür. Böyle günler yaşanmaktadır.

Milli Birlikçilerin niyetleri iyi. Bugüne kadar yapılmış en demokratik anayasayı, Türkiye'ye bol geldiği söylenen anayasayı yaptılar. Fakat bir yanlış da onlar yaptı. Dediler ki, "Demokrasi köylümüzü ikiye böldü, partiler köye girmesinler, büyük merkezlerde kalsınlar, köylü demokrasiyi biraz uzaktan seyretsin". Yani siz gönüllü olarak nüfusun yarısından fazlasını siyasetin dışında tutuyorsunuz. Depolitize veyahut apolitize ediyorsunuz. Buna tepki olarak 1980'de huzursuzluk bu sefer şehire geldi. 12 Eylül'de askerler başka birşey yaptı. Bu sefer şehirliliyi de depolitize ettiler. Öğrenciye politika yok, hanımlara yok, öğretmene yok, akademisyene yok, hukukçulara yok, üniformalılara yok, yazarlara yok, çizerlere yok. Kime var? Kasabalılara. Politikayı bir taraftan köyden çıkartın, bir taraftan da şehirden itin, kime kalır politika? Aradaki tüccarlara ve de kasaba zihniyetine kalır. Kasabalıları töhmet altında bırakmamak için söylüyorum; bundan önceki meclise bakarsanız, hangi partiye mensup olursa olsun, bir ortak özellikleri vardır: Kısa vadeli kasaba çıkarları. Değişik partilere mensup olabilirler ama o nokta geldiği zaman hepsinin aynı şekilde hareket ettiğini görürsünüz. Türkiye Cumhuriyeti böyle bir meclise layık mı veya böyle bir meclis Türkiye Cumhuriyeti'ne layık mı? Kanaatimce değil, ama iyi niyetle yapılmış önemli hatalar. Tarihi okurken, kabul etmek veya reddetmek yerine, kritik bir gözle "Acaba bunun sonucu ne oldu?" diye bakmakta yarar var.

Bu zihniyet nereden geliyordu? Peyami Sefa Bey'in devamı olduğunu sandığım Aydınlar Ocağı'ndan geliyordu. O dönemin bütün siyasileri Aydınlar Ocağı'na üye oldular. Kültür değişir ama din değişmez fikri oradadır. Türkiye'de bir İslami restorasyon, İslamı yeniden inşa etme fikri Aydınlar Ocağı'ndan gelmiştir ve Milli Kültür Planında da yer almıştır. Benim kanaatimce 1982 Anayasası ve onu izleyen on yıl boyunca Türkiye'de, falanjist bir yönetime heves vardır. Nedir bu falanjizm? Falanjizm; devlet her şeyin içinde olmalı, herşeye karışmalı, egemen olmalı, vatandaş devletin tıpkı Osmanlı da olduğu gibi kulu olmalı, devlet varlığı güçlü ve her şeyin içinde olmalı. Her şeyde devlet olmalı. Bunu anayasaya geçirmediiler ama uygulamadaki

zihniyet odur. Radyodaki zihniyet odur, devletin ikiye bölünmesi odur. Bir kısmı hükümete, bir kısmı yukarıya, Çankaya'ya. Ordu oraya bağlansın, üniversite oraya bağlansın ikilemini getiriyor. Hükümetler zayıf olsa da devletimiz güçlüdür, her şeyin altından kalkar. Böyle bir 80 dönemi yaşadık. Milli Kültür Planını Türk-İslam Sentezi'ni daha önce belitmiştim. YÖK Kanunu önce çıkmıştır ve sonra onun etrafına bir anayasa kılıfı geçirilmiştir. Onun için değiştirilmesi zordur. Habire tadil ediyoruz ama temel ilkeleri değiştiremiyoruz.

Bulgular

Türkçülük hareketinin ve Türk varlığının bir yokluk tehlikesi uçurumundan bugüne gelmesinde şöyle başarılarımız var: Teokratik bir devletten cumhuriyete geldik. Kimse inkar edemez ki, Laik Cumhuriyet bir kültür devrimi idi. İyi ki de bunu yapmışız. 400 yıllık bir çağdaşlaşma, dört kuşakta gerçekleştirilmek istendi. Batının çağdaşlaşması, modernleşmesi, bildiğiniz gibi Rönesansla başlayıp Reform ile devam ediyor. Aydınlanma Çağı, Uluslaşma Çağı, Endüstrileşme Çağı ve bugün Enformasyon Çağı. Kanaatimce biz bütün bunları dört kuşakta yaşadık. Kimseyi töhmet altında bırakmamak için söylüyorum; benim annem çarşaflydı. 16 yaşında bana hamile iken sokakta kendisinin adının söylendiğini duymuş, peçesini kaldırmış. Peçesini kaldırdığı için haber babama gitmiş, babam ailenin namusunu kurtarmak için bileklerini kesmiş. Ben böyle bir ailenin çocuğuyum. Şimdi nasıl dersiniz ki Türkiye değişmedi, mis gibi değişti ve ben bunu çok rahatlıkla söylüyorum. Bu kolay birşey değil. Bakın, niçin kolay değil? Herkesin dilinde demokrasi, ama insanların dalına bastığınızda yumruğu masaya vuruyorlar. Yani aslında demokratik değiliz, son derece otokratik kişiliğe sahibiz. Nedir mesele? Eğer, insan insanı yaratıyorsa ki temel düşüncemiz odur, kendimizden daha demokratik çocuklar yetiştirmek zorundayız. Çocuklar babalarının otoritesine karşı çıkarlar ve sonuç ne olur biliyor musunuz? Kendileri de babaları gibi bir baba olurlar. O zaman çözüm, otoriter olduğumuzu kabul edeceğiz, kendimizden biraz daha yumuşak, biraz daha demokrat, biraz daha değişikliği, farklıyı kabul eden çocuklar ve koşullar yetiştireceğiz. Ancak o zaman Atatürk'ün dileği kabul edilebilir.

Günümüzde bir söylem var, dünyanın sonu geldi diye. Hayır, öyle tarihin, dünyanın sonu gelmiş değil, insanoğlu yaşadıkça tarih devam edecektir.

Fukuyama'nın tezi yanlış yazılmış ve yanlış adlandırılmış, yanlış yorumlanmıştır. Fukuyama, dünyanın, insanın sonu demiyor, milli devletlerin sonu gelmiştir diyor. Çünkü, bundan sonra Amerikan piyasası, ekonomisi dünyaya egemen olacaktır, siz de buna hazır olun diyor. İnsan yaşadıkça tarih de devam edecektir. Yalnız bildiğimiz tarihin sonu gelmiştir. Bildiğimiz tarih nedir? Ulusal devletlerin dengesi, savaşı, anlaşması, barışmasıdır. Irak'ın işgaline bakalım. Amerika geldi, oraya oturdu ve yavaş yavaş niyetleri açıklanıyor. Suriye'ye "Dikkat et sıra sana da gelebilir, sen biraz şu politikana bakıver" diyor. İran için, "Ona şimdilik niyetimiz yok, ama o da bir ayağını denk alsa iyi olur, gelmişken belki orayı da temizleriz" diyor. Bu yeni bir dünya düzeni, beğenseniz de beğenmeseniz de. O zaman bildiğimiz dünyanın sonu geldi. İlk başta bir İngilizin bir sözü olan, "Bireyi eğitim yaratıyor ama eğitim aynı zamanda bir ortak akılda yaratabilir"i söylemişim. Bakın biz Türkler dışarıda nasıl niteleniyoruz? Türkler, bireysel olarak çok akıllı, çok zeki, çok uyumlu, fakat ortak akıl da birleşmiyorlar. İki üç Türk bir araya geldiği zaman, anlaşamadıklarına karar veriyorlar. Ortak akılda bir eksiğimiz var. Ne ile tamamlayacağız? Eğitimle. Ortak akıl, ortak malımız olacak, hukuk bunun yardımcısı, yol göstericisi. Her zaman öncüsü değil, bazen arkada kalıyor ama sürekli bu ortak akıl, adaleti temsil ediyor. Hukukçular olarak, kanunla hukuku karıştırmayalım. Kanun, hukukun bir aracı ama kanun kendi başına hukuk ve adalete değil. Bazen kanunla çok büyük adaletsizlikler de yapılıyor. Bu araçla amacı ayırmamız gerekiyor.

Bunalımdan çıkış yolumuz nedir?

Biz dünya medeniyetinin çok ilgi duyduğu, medeniyetin başladığı, İslamiyetin kurulduğu, birçok şeyin yer aldığı topraklarda yaşıyoruz. Eğer biz dersek ki "benim tarihim Malazgirt'ten başlıyor", emin olun dünyanın yarısı ondan önceki tarihe sahip çıkmaya hazır. Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi diyor ki "Siz Hristiyanlık tarihine sahip çıkıyorsunuz, bırakın biz Anadolu'daki bütün kiliseleri tamir edelim". "Ne yapacaksınız, müze mi?". "Hayır, tamir edelim yazık olmasın bunlara". Yani herkesin gözü bu topraklarda. Kurtuluş, bizim bu mirasa sahip çıkmamıza bağlı. Biz sahip çıkmazsak çok müşterisi var. Hiç sanmayın ki bize bırakırlar. Çıkış yolu Avrupa Birliği midir? Unutmayalım, Atatürk çağdaş uygarlık demiştir, Batı uygarlığı değil. İnce bir ayırım var. Atatürk'ten sonra atıfta bulunanlar hep Batı diyor, ama Atatürk çağdaşlık demiştir. Bugün için o çağdaşlık Batı'da,

ama yarın başka bir yerde olabilir. Benim kanaatime göre; çağdaş uygarlığın bu yüzyılda Doğu'dan bize geldiğini göreceğiz. Çin ve

Hindistan üzerinden bize gelecek. İran ne yapacak bilemiyorum ama Doğu'dan geleceğini söyleyebilirim. Onun için AB bir kısa vadeli hedefdir. Bizim kaderimiz AB'yle bağımlı değildir, A.B.D. de değildir. A.B.D. bir dünya imparatorluğudur. Bütün imparatorluklar gibi son dönemini yaşamakta ve yaptığı kuvvet gösterilerinden de moral bulmaya çalışmakta, "Ben hala kuvvetliyim" demektedir. Ama Çin atasözü diyor ki "Ülkeler ve kıtalar, at üzerinde, kılıçla fethedilir ama kılıçla yönetilemez". Kanaatimce Amerikalılar da bunu öğrenecekler. O zaman ne olacak? Yine gayret bize düşüyor. Bir de "ulus devlet bitti" söylemi var. Ulus devlet bitmedi ve de kolay kolay bitmez. Ulus devlet söylemine karşı Batı bir ambargo koydu, ama Batı kendi ambargosunu kendi deliyor. Amerika'ya, "Sen bizdeki Kemalizmi beğenmiyorsun da, bilmem falanca yerdeki faşizmi neden destekliyorsun?" diye sorduğunuzda "Benim ulusal çıkarım öyle gerektiriyor" diyor. "Ermeni soykırımı önergesini Türkler haklı olduğu için değil, ulusal çıkarımız öyle gerektirdiği için çektik" diyor. Fransa'ya "Saddam'ın ülkesine neden 15-20 milyar dolarlık yatırım yaptınız" diye sorduğunuzda "Milli çıkarım onu gerektiriyor" cevabını veriyor. Ama bu devletlerin hiç biri "Ben ulusal devletim" demiyor. Hepsini onu aşmış, bize nasihat ediyorlar, "Sen hala Kemalist misin yoksa?" diyerek. Neredeyse bizi utandıracaklar. Kemalizme varlığını borçlu olduğumu hissediyorum. Niçin utanalım? O zaman çare nedir? Belki size sürpriz olacak, ama çare ABC'de. Ne AB'de, ne de A.B.D.'de. Biraz okuyup, yazmamız gerekiyor. Çok güzel dinliyoruz, çok güzel tartışıyoruz ama çok az okuyoruz. Bir eleştirim daha var; çok yazanlarımızın okumaya vakti yok, çok okuyanlarımız da yazmıyor.

Üniversitelerimizde Plastik Sanatlar

Öğr. Gör. Tekin Koçan
Çankaya Üniversitesi

Unesco AIAP
Ulusal
Komitesinin ve
Türkiye Plastik
Sanatlar
Derneği
raporunun
verilerine
dayanarak,
ülkemizde
birçok ilde
Devlet Güzel
Sanatlar
Galerisinin

olduğunu ve ancak üç büyük ilde Devlet Resim ve Heykel Müzesi olduğunu biliyoruz. Bu galeri ve müzeler Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır. Geçmiş ve güncel sanat akımlarını orkestralar, korolar, halk oyunları toplulukları ile; galeri ve müzeleriyle çağdaş anlayışa uygun olarak halkın yararına sunmaktadır.

Ancak; ülkemizde kültürel etkinliklere yönelik ilginin gittikçe azalmakta olduğu bir gerçektir. Bir örnek vermek gerekirse; açılan yirmiüç müzenin izleyici sayısı yıllık bir milyonu bulmamaktadır. Belki de diyebiliriz ki; Plastik Sanatlar alanında da yeni müzeler buna bağlı olarak kurulmamaktadır.

Bazı üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakülteleri halkımızın bilinçlenmesi açısından görevler üstlenmiştir. Kurdukları Çağdaş Sanatlar Müzeleri ile Anadolu Üniversitesi

ve Marmara Üniversitesi'ni bunlara örnek olarak gösterebiliriz. Bizim Üniversitemiz bu anlayışla 2002-2003 akademik yılında Plastik Sanatlar

Atölyelerini oluşturmuştur. Plastik Sanatlar Atölyelerinde vitray, seramik dersleri uygulamalı olarak verilmekte, ayrıca, resim, heykel, seramik, özgün baskı gibi pek çok sanat dalında öğrencinin teknik ve estetik bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır.

Mesleki disiplinler arasındaki katı sınırların kaldırılmasında sanat eğitiminin rolü yadsınamaz. Öğrencilerin seçtikleri fakülte ve disiplinler ne olursa olsun Ortak Dersler Koordinatörlüğü'nün bünyesinde uygulamalı Seramik ve Vitray dersleriyle; hem öğrencilerin birbirini tanımalarına olanak verilmekte, hem de sanat eseri üretme, değerlendirebilme, yorumlayabilme mesleki eğitiminin ötesinde sanatı tartışabilme yetisine sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanısıra öğrencilerin sanat dili kazanmaları için, Sanat Tarihi ve Düşünce Tarihi gibi derslere yer verilmelidir.

Günümüzde, geçmişteki uygarlıkları en iyi anlatabilen araç onların bugüne bıraktıkları sanatlarıdır kuşkusuz...

İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü

İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Çankaya Üniversitesi'nde kurulan ilk bölümlerendir. İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü lisans programı İngiliz, Amerikan ve diğer ülke yazarlarının çalışmalarını çözümleyici ve eleştirel olarak ele alır. Öğrenciler böylece kendilerini ve dünyayı anlamayı, açık ve etkin bir dille yazmayı ve konuşmayı ve tutarlı bir şekilde düşünmeyi öğrenirler. İngiliz Edebiyatı

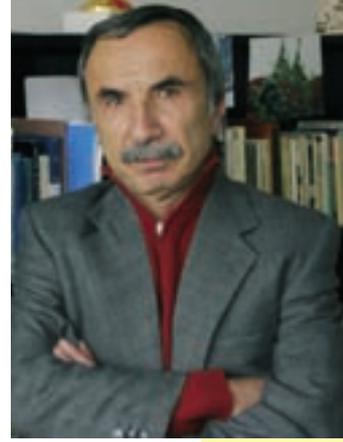

aracılığı ile Batı düşünce tarihini ve Batı uygarlığını anlarlar. Türkiye'nin gelişimine böyle eğitilmiş bir bakış açısı ile yaklaşır.

Bölüm programı İngiliz Edebiyatı tarihinin şu

dönem ve akımları üzerinde durur: Klasik mitolojinin temelleri ve özellikleri, edebiyat dönemleri ve hareketleri, Eski ve Ortaçağ İngiliz Edebiyatı, Rönesans, Romantik Çağ, Victoria Çağı, İngiliz Romanı, İngiliz Tiyatrosu, İngiliz toplum, ekonomi ve kültür tarihi. Ayrıca program, Amerikan tarihi ve kültürü, eleştiri kuramları ve uygulaması ve edebi türlerin incelenmesini de kapsar.

Öğrenciler, bölüm derslerinin dışında, bilgisayar, yabancı diller ve güzel sanatlar gibi bir çok dersi üniversitedeki diğer bölümlerden seçmeli olarak alabilirler. Öğretmenliğe ilgi duyan öğrenciler İngilizce Öğretmenliği Sertifika Programı derslerini de seçmeli ders olarak alabilirler. Bu bölüm mezunları, okullarda öğretmen, üniversitelerde okutman, özel ve kamu sektöründe tercüman olabilirler. Mezunlar aynı zamanda İngiliz dili, edebiyatı, kültürü ve İngilizce öğretimi gibi alanlarda Yüksek Lisans ve Doktora programlarına katılabilir, turizm sektöründe de görev alabilirler.

Prof. Dr. Nail Bezel
Çankaya Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı
Bölüm Başkanı

Matematik - Bilgisayar Bölümü

Öğretim Dili: İngilizce

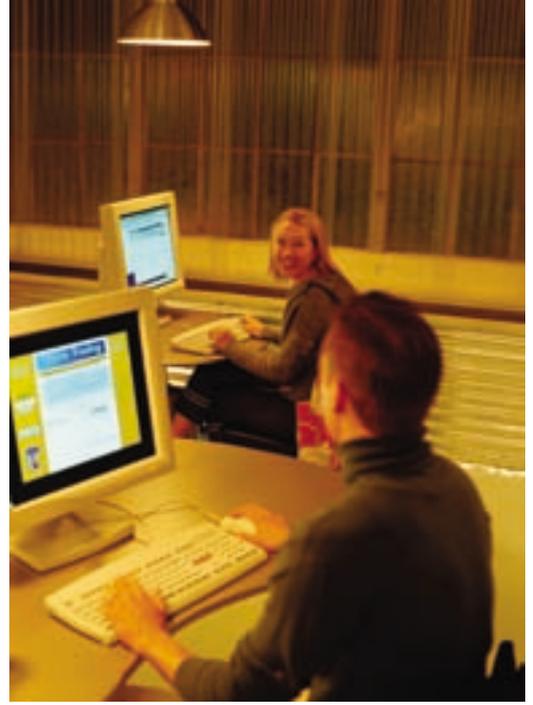
Prof. Dr. Yurdahan Güler
Çankaya Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Matematik-Bilgisayar
Bölüm Başkanı

Matematik, her ne kadar kendi başına bir disiplin ise de, mühendisliğin, bilimin, ekonomi ve endüstrinin de vazgeçilmez dilidir. Zamanımızda, bu alanların çok karmaşık sorunlarının bilgisayar destekli matematiksel tekniklerle çözüldüğü bir gerçektir. Matematik - Bilgisayar Bölümünün temelde iki amacı vardır: İlki, çağdaş bir matematik eğitimi vermek, ikincisi ise bilgisayar dersleri yardımı ile endüstri ve ticaret alanlarında ihtiyaç duyulan çağdaş bilgilerle

donatılmış elemanlar yetiştirmektir. Bu amaçlara ulaşabilmek için matematiğin temel konularında, lisans düzeyinde yedisi seçmeli otuz ders verilmektedir. Belirtilen seçmeli dersler, öğrencilere matematik dışında ilgi duydukları alanlarda da çalışma fırsatı sağlamak üzere tasarlanmıştır. Ayrıca öğrenciler matematik lisans eğitimi programında bulunmayan bazı matematik derslerini de seçmeli olarak alabilmektedir, isteyen öğrenciler, seçmeli derslerin tümünü bilgisayar konularında seçerek bu alandaki bilgilerini artırabilmektedir.

İş Olanakları

İyi derecede İngilizce bilen mezunlarımızın dünyanın her tarafında, akademik kariyer, yazılım firmalarında program yürütücüsü ve geliştiricisi, bilgisayar firmalarında sorumlu yönetici, bilgisayar ağları ile yapılabilecek her türlü iletişim sorumluluğu ve yöneticisi, sistem analizcisi, finans sektöründe yazılım geliştirme, bankacılıkta kambiyo uzmanı,

web tasarımcısı, yazılım geliştirme gruplarında sorumlu ve yetkili, bilgisayar satış firmalarında sorumlu ve yetkili, ortaöğretimde matematik ve bilgisayar öğretmenliği gibi birçok alanda çalışma olanakları vardır.

Araştırma Konu ve Olanakları

Matematik - Bilgisayar Bölümünde, nümerik analiz, grup kuramı, diferansiyel geometri ve uygulamalı matematik konularında etkin araştırmalar yapılmaktadır. Bölümün kullanımında tümü internete bağlı öğrenci bilgisayar laboratuvarları vardır.

Matematik-Bilgisayar Bölümü Lisans Derecesi Gereklilikleri

Matematik - Bilgisayar Bölümü lisans derslerini tamamlamış ve bu derece için gerekli genel başarıyı elde etmiş öğrenciler matematik-bilgisayar alanında lisans derecesini elde ederler.

Matematik - Bilgisayar Bölümü öğrencileri, birinci yılın sonunda üstün başarı ortalamasına sahip oldukları takdirde, kontenjan çerçevesinde Bilgisayar Mühendisliği, Endüstri Mühendisliği ve Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümlerine Üniversite içinde yatay geçiş yapabilmektedir.

Çankayalı Olmak

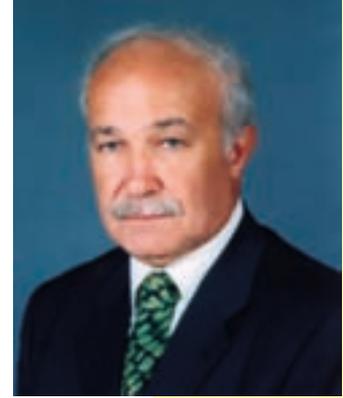
1919'larda çıkılan yolun adı 1923 yılında Cumhuriyet olarak noktalanmıştı. 80 yıllık bir geçmişin sonsuzluğa uzanan çetin geleceğinde hiç değişmeyen bir kavramın yine hiç değişmeyecek bir adı oldu.

Tek kelimeye sığan bu kavram 70 milyonluk nüfusun özenle koruduğu, korumakta olduğu ve elbette koruyacağı bir bütünlüğün çok büyük anlamlar taşıyan özetidir. Nedir Çankaya'lı olmak? Bir İngiliz tarihçi makalesinde şöyle diyor; "Dahiler yeryüzüne 100 yılda bir gelirler. Bu yüzyılın dahisi Türkiye'ye gelmiştir." Güzel bir anlatım ama biraz eksik. O gelen dahi Atatürk'tür. Ama, sadece yüzyılın değil, yüzyılların dahisidir ve O'nun kurduğu Türkiye Cumhuriyeti dünyada emsali az görülen bir emeğin, bir inanmışlığın ve bütünlüğün eseridir. İşte, Çankaya kavramı onbinlerce şehidin, kadının, erkek, çoluk çocuğun bizlere bıraktığı bir sembolün adıdır. Bu yüzdendir ki, o noktaya verilecek zarar Türk insanının tümüne verilmiş olur.

Çankaya Üniversitesi adı böylesine yüce bir kavramla bütünleşirken Ankara'nın herhangi bir semtinin adını almak yerine, o imaja layık olabilmek amacıyla verilen emeğin ulaşılmak istenilen olağanüstü noktasıdır. Modern dünya ile birebir uyum sağlayan Çankaya Üniversitesi tıpkı adını aldığı yerin mücadelesine benzer bir çabanın

eğitim versiyonudur. Arı Darsaneleri ile yola çıkan bugünkü çağdaş kuruluş çok kısa mazisine rağmen geldiği nokta itibarıyla eşi az bulunan bir eğitim yuvasıdır. Batı normlarının en üst seviyede temsil edildiği üniversite sadece eğitimin azamisine yönelik çabalarıyla kalmamış, ülkemiz istikbalinin teslim edildiği gençliğin sağlıklı ve sağlam olabilmesi, yarışmacı yetişmesi için spor alanlarında da yine eşine az rastlanır imkan seferberliği yaratmış, yıllardır süregelen bir altyapı ve vitrin güzelliğini Türk gencinin hizmetine sunmuştur.

Türkiye'de eğitimde spor denilince akla gelen en öndeki isimlerden Arı Koleji Spor Kulübü büyüyen yapısına paralel olarak Çankaya Üniversitesi Spor Kulübü ismi altında yeniden yapılmış olup, yüzlerce gencimize spor imkanı vermekte ve yarışmacılık ruhunu en üst düzeyde temsil etmektedir. Bugün üniversitede okuyan siz gençlerin velileri yaşanan bu mücadelenin geçmişten bugüne canlı şahitleridir. Elbette ki, Türk Spor Tarihi de... Biz, dışarıdan bakan bir göz olarak sizlere gıpta ediyoruz. Oysa, sizler bunu yaşıyorsunuz. Ne mutlu...

Doğan Ersavaş
ATV Spor Servisi
Ankara Temsilcisi

Başarı ve Hedeflerimiz

Kulübümüz takımları 4 Ağustos 2003 tarihinden itibaren 2003-2004 sezonuna hazırlık yapmışlar ve Eylül sonuna kadar üst seviyede hazırlanmışlardır. Bayan Basketbol Takımımız 1. Ligde yine ilk beş içinde olmayı ve Avrupa kupalarına katılmayı hedeflemektedir. Bayan Basketbol Takımımız Eylül ayında Ordu Ünye'de yapılan uluslararası turnuvada iki Rus takımını, Erdemir, Migros, İstanbul Üniversitesi, Küçükköy Belediyesi, Samsun Ar Koleji'ni yenerek turnuva şampiyonu olmuştur. Erkek Basketbol Takımımız da play-off maçlarına kalarak önce ilk 8'e, sonra da 1. Lige terfi etmeyi planlayarak yola çıkmıştır.

Masa Tenisi Takımımız da Süper Ligde ilk yılı olmasından dolayı tecrübe kazanmayı hedefleyip, tamamen kendi bünyemizdeki oyuncularımızdan kurulu bir takımla mücadele etmektedir.

Üniversitemiz bu yıl da 3 bayan, 1 erkek

sporcumuz burs vererek, bu sporcuların üniversitemizde okumalarına olanak sağlamıştır. Böylece şu anda 8 bayan, 5 erkek basketbol branşında, iki de masa tenisi branşında olmak üzere toplam 15 sporcumuz burslu olarak üniversitemizde eğitim görmekte ve böylece üst düzeyde spor yapmalarına rağmen akademik hayatlarını da bir sıkıntı yaşamadan sürdürmektedirler.

Bayan sporcularımızdan Vera Perostyska Florida International University'den transfer olup hem daha üst düzey bir takımda basketbol oynamak, hem de üniversite eğitimini sürdürebilmek için Amerika'dan Türkiye'ye gelerek tercihini bizim üniversitemiz ve kulübümüz lehine kullanmıştır.

Haluk Bilgin
Çankaya Üniversitesi
Spor Kulübü
Genel Sekreteri

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ SPOR KULÜBÜ 2003-2004 FİKSTÜRÜ

BAYAN BASKETBOL 1. LİGİ

EKİM

10.10.2003	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Botaşspor	63-67
24.10.2003	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Urla Belediye Spor	84-59

KASIM

23.11.2003	Adana	14:00	Ceyhan Bld. S.K.	Çankaya Üniversitesi	
------------	-------	-------	------------------	----------------------	--

ARALIK

12.12.2003	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Erdemirspor	
------------	--------	-------	----------------------	-------------	--

OCAK

09.01.2004	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Küçükköy Bld. Spor	
------------	--------	-------	----------------------	--------------------	--

23.01.2004	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Fenerbahçe	
------------	--------	-------	----------------------	------------	--

ŞUBAT

06.02.2004	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Migrosspor	
------------	--------	-------	----------------------	------------	--

22.02.2004	Balıkesir	14:00	Güre Belediye Spor	Çankaya Üniversitesi	
------------	-----------	-------	--------------------	----------------------	--

MART

13.03.2004	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Beşiktaş	
------------	--------	-------	----------------------	----------	--

ERKEK BASKETBOL 2. LİGİ

EYLÜL

26.09.2003	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Geredespor	83-80
------------	--------	-------	----------------------	------------	-------

EKİM

12.10.2003	Bartın	14:00	Bartın GSİM	Çankaya Üniversitesi	66-86
------------	--------	-------	-------------	----------------------	-------

24.10.2003	Ankara	16:00	Çankaya Üniversitesi	Mülkiyespor	76-83
------------	--------	-------	----------------------	-------------	-------

KASIM

07.11.2003	Ankara	14:00	Çankaya Üniversitesi	Ösmangazi Üniv.	96-38
------------	--------	-------	----------------------	-----------------	-------

22.11.2003	Samsun	14:00	Samsunspor	Çankaya Üniversitesi	
------------	--------	-------	------------	----------------------	--

ARALIK

12.12.2003	Ankara	16:00	Mülkiyespor	Çankaya Üniversitesi	
------------	--------	-------	-------------	----------------------	--

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ SPOR KULÜBÜ BAYAN BASKETBOL A TAKIMI

Adı Soyadı	D.Tarihi	Boyu	Pozisyonu
4- PINAR TURAN	1982	1.70	GUARD
5- İLSU DARICIOĞLU	1983	1.70	GUARD
6- VERA A. PEROSTIYSKA	1982	1.96	PİVOT
7- AYŞE DİLEK ÜNÜVAR	1982	1.78	FORVET
8- HÜLYA ÖZDEMİR	1980	1.80	FORVET
9- BANU AKBIYIK	1982	1.85	PİVOT
10- EBRU PEKER	1986	1.70	GUARD
11- DAMLA GÜNKUT	1984	1.83	FORVET/PİVOT
12- DERYA ANTAŞ	1980	1.75	FORVET/PİVOT
13- ELİZ KUMRAL	1986	1.86	FORVET/PİVOT
14- MİRJANA SEKULİC	1965	1.86	FORVET/PİVOT
15- HANDE TÜFEKÇİ	1985	1.80	FORVET/PİVOT

SORUMLU ANTRENÖR:

HALUK BİLGİN

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ SPOR KULÜBÜ ERKEK BASKETBOL A TAKIMI

Adı Soyadı	D.Tarihi	Boyu	Pozisyonu
4- OĞUZHAN METE YAZGAN	1983	1.90	GUARD
5- HALUK BARKIN ÇINAR	1983	1.94	GUARD/FORVET
6- VOLKAN CAN GÖREVİN	1985	1.90	GUARD
7- HİDAYET ÖZTÜRK	1980	2.01	FORVET
8- METE EDİZ COŞKUN	1980	2.00	PİVOT
9- EVREN CANITATLI	1983	1.95	FORVET
10- SERTAN ALTUN	1983	2.00	FORVET
11- KUTAY CAKA	1986	2.02	FORVET
12- CAN ACAR	1985	1.90	GUARD/FORVET
13- EMRE KALKANOĞLU	1983	1.90	FORVET
14- AHMET KAPLAN	1979	2.07	PİVOT
15- ERSUNAL CAKA	1983	2.06	PİVOT

SORUMLU ANTRENÖR:

KAYA GÜLTEKİN

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ SPOR KULÜBÜ MASA TENİSİ TAKIMI

NAZMİ BATTAL
VEDAT VERİM
SERKAN MERTYÜREK
HALİL MODAK
ALPAY APAKGÜN
MEHMET ÖNDEROĞLU

SORUMLU ANTRENÖR:

NAZMİ BATTAL

Çankaya Üniversitesi Spor Etkinlikleri

BASKETBOL

14-18 Nisan 2003 tarihlerinde Üniversitemizde yapılan Üniversitelerarası Süper Lig'e terfi müsabakalarında namağlup şampiyon olarak Süper Lig'e terfi eden Bayan ve Erkek Basketbol

Takımlarımızın amacı 7-11 Mayıs 2004 tarihleri arasında İzmir'de yapılacak olan Üniversitelerarası Süper Lig müsabakalarında şampiyon olmaktır. Bayan Basketbol Takımımız antrenör Haluk Bilgin, Erkek Basketbol Takımımız da antrenör Şükrü Yaravlı yönetiminde çalışmalarını sürdürmektedir.

MASA TENİSİ

Masa Tenisi Erkek Takımımız 10-11 Nisan 2003 tarihlerinde Üniversitelerarası Ankara Turnuvasında namağlup şampiyon ve 9-11 Mayıs 2003 tarihlerinde Bursa'da

düzenlenen Üniversitelerarası Masa Tenisi Türkiye Şampiyonasında Türkiye 5'inci olmuştur. Bu sonuçla Türkiye'de Masa Tenisi branşında ilk 8 takım arasına giren tek Vakıf Üniversitesi olma başarısını göstermiştir. Takımımız, antrenör Vedat Erim yönetiminde 7-9 Mayıs 2004 tarihleri arasında İzmir'de yapılacak olan Üniversitelerarası Türkiye Masa Tenisi Şampiyonasında ilk üç takım arasına girebilmek için mücadele edecektir.

VOLEYBOL

Bayan Takımımız Üniversitelerarası Bayanlar Türkiye 2. Lig'inde, Erkek Takımımız da Üniversitelerarası Erkekler Türkiye 2. Lig'inde mücadele

etmektedir. Antrenör Emrah Aral tarafından çalıştırılan her iki takımımızın ortak amacı 8-12 Aralık 2003 tarihleri arasında Afyon'da yapılacak olan 2. Lig müsabakalarında ilk iki takım arasına girerek Türkiye 1. Lig'i'ne terfi etmektir.

KAYAK

Kayak Takımımız geçtiğimiz sezon Bursa Uludağ'da yapılan yarışmalarda Türkiye 4'üncüsü olarak büyük bir başarı kazanmıştır. Takımımızın bu sezon ki amacı 19-21 Şubat 2004 tarihleri arasında Erzurum'da yapılacak olan yarışmalarda şampiyon olmaktır.

FUTBOL

Futbol Takımımız antrenör Alpaslan Kartal yönetiminde Üniversitelerarası 2. Lig'de mücadele etmektedir. Amacımız yeni sezonda ilk üç takım arasına girerek 1. Lig'de mücadele etmeye hak kazanmaktır.

AMERİKAN FUTBOLU

Takımımız geçtiğimiz sezon Ankara 3'üncüsü olmuştur. Bu sezonki amacımız, kurulması halinde Üniversitelerarası Türkiye Amerikan Futbolu Ligi'nde ilk üç takım arasına girmektir.

